

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Civilinės teisės ir civilinio proceso katedra**

Vytauto Garšvos,
pažymėjimo Nr. 0421273,
neakivaizdinio skyriaus
IV kurso(4 m.), komercinės teisės
studijų šakos studento

Magistro darbas

**Civilinės atsakomybės už žalą, padarytą fizinio asmens sveikatai,
taikymas teismų praktikoje**

*Application of Civil Responsibility for Damaging
Natural's Health in Courts Practice*

Vadovas lekt. Andrius Kabišaitis
Recenzentas asist. Egidijus Vilkickas

Vilnius, 2008

Turinys

Ižanga	2
PIRMOJI DALIS	
1.1 Civilinės atsakomybės samprata, rūšys ir atsiradimo pagrindas	5
1.2 Civilinės atsakomybės vieta žalos kompensavimo sistemų visumoje	9
1.3 Smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimas	10
1.4 Civilinės atsakomybės draudimas	11
ANTROJI DALIS	
2.1 Civilinės atsakomybės už žalą, padarytą asmens sveikatai, sąlygos	14
2.2 Neteisėti veiksmai	15
2.3 Žala	17
2.4 Negatyvūs nuostoliai	19
2.5 Pozityvūs nuostoliai	20
2.6 Neturtinė žala	22
2.7 Neturtinės žalos atlyginimo dydis	24
2.8 Subjektai, turintys teisę į neturtinės žalos atlyginimą	26
2.9 Priežastinis ryšys	31
2.10 Kaltė	33
2.11 Mišri kaltė	37
TREČIOJI DALIS	
3.1 Profesinė atsakomybė	41
3.2 Civilinė atsakomybė be kaltės už žalą sveikatai	43
3.2.1 Civilinė atsakomybė už didesnio pavojaus šaltinių žalą, padarytą sveikatai	44
3.2.2 Kiti civilinės atsakomybės be kaltės už žalą sveikatai atvejai	50
Išvados	53
Santrauka	55
Summary	56
Literatūros sąrašas	57

Ižanga

Civilinėje atsakomybėje galioja principas, kad kuo aiškesnė ir svarbesnė yra vertybė, tuo stipriau ji ginama. Asmens sveikata yra viena iš svarbiausių, nesunkiai pažeidžiamų, ne visada atkuriamų ar neįmanomų atkurti vertybių, todėl turi būti itin saugoma¹.

Temos aktualumas: civilinė atsakomybė yra vienas pagrindinių instrumentų atlyginant asmens patirtą žalą dėl sveikatos sužalojimo. Kartais ji taikoma kartu su kitomis sistemomis, o kartais jos taikymas yra vienintelis būdas kompensuoti žmogaus, kurio sveikata sužalota, nuostolius. Civilinis įstatymas ir kiti teisės aktai leidžia asmeniui prisiteisti tiek turtinę, tiek neturtinę žalą sveikatos sužalojimo atveju, bet šiuolaikiniame pasaulyje dažnokai esti situacijų, kai vien iš įstatymų net ir teisininkai negali tiksliai žinoti, kaip jiems geriau pasiekti sutrikdytos sveikatos kompensavimą bei ko būtent galima reikalauti ir ko galbūt ne dėl sutrikdytos asmens sveikatos. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus (toliau taip pat vadinama – „LAT CBS“) priimtos nutartys šiais klausimais yra aktualios aiškinant lakoniškas teisės aktų normas.

Darbo tikslai: remiantis LAT praktika ir teisine literatūra išanalizuoti LAT požiūrį į civilinės atsakomybės taikymą už padarytą asmens sveikatai žalą, pateikti teisės normų aiškinimo pagal LAT kryptis, išanalizuoti svarbesnes nagrinėjamai temai LAT CBS nutartis, aiškintis žemesnių instancijų teismų padarytas klaidas, o taip pat pateikti savo požiūrį nagrinėjamos temos įvairiais aspektais, išsakyti savo nuomonę (kartais ir kritišką) apie kai kurias LAT nutartyse suformuotas įstatymų taikymo taisykles ir mokslininkų požiūrį nagrinėjama tematika.

Tyrimo objektas: nuo 2000 iki 2007 m. kasacine tvarka LAT CBS išnagrinėtos civilinės bylos dėl civilinės atsakomybės už padarytą asmens sveikatai žalą bei 1996 m. gruodžio 30 d. LAT Senato apžvalga (toliau – „Apžvalga“) dėl įstatymų taikymo teismų praktikoje, nagrinėjant civilines bylas dėl atlyginimo žalos, padarytos sužalojus asmenį,

---

¹ LAT CBS 2006 m. birželio 12 d. nutartis c.b. P. D. v. R. V., A. V., T. V., T. V., M. G., I. V., A. V. Nr. 3K-3-394/2006 kat. 44.2.4.2; 44.5.2.12; 44.5.2.16.

kitaip pakenkus jo sveikatai arba atėmus gyvybę², kuriuose aiškinamos aktualios teisės normos, o taip pat formuojama vieninga teismų praktika. Tyrimo objektas yra civilinė atsakomybė už žalą padarytą sveikatai, todėl atsiribojama nuo kitų kompensavimo sistemų (pvz. socialinio draudimo). Taip pat nėra tyrimo objektas tos sritys, kurios reglamentuotos teisės aktuose, bet kuriuose dar LAT nėra pasisakęs sveikatos sužalojimo aspektu, pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos civilinio kodekso³ (toliau: „CK“) 6.292 str. numatytas atvejis.

Tyrimo metodai: analizuojant teismų praktiką ir pateikiant bendras LAT požiūrio tendencijas naudojamas sisteminis metodas. Tai yra pagrindinis darbe naudojamas metodas, kuriuo išskirti esminiai LAT požiūriai į konkrečias teisės normas.

Analizuojant teisės normas dėl kurių pasisakė LAT, nagrinėdamas šį klausimą, naudojamas ir teleologinis metodas, taip atskleidžiant įstatymo leidėjo tikslus nustatant esamą reglamentavimą. Pavyzdžiui, šio metodo pagalba išskiriami atsakomybės be kaltės už žalą asmens sveikatai galimi variantai.

Taip pat naudojamas ir lyginamasis metodas, nors jis ir šiame darbe tėra pagalbinis metodas (atsižvelgiant į darbo apimtį, temos pobūdį ir tyrimo objektą). Užsienio valstybių teismų praktika nėra detalčiai analizuojama, bet, pvz., pateikiami užsienio valstybėse susiformavę teismų požiūriai į profesionalaus gydytojo standartą, nes šiuo klausimu LAT dar nėra pasisakęs.

Originalumas: nagrinėjama tema nėra daug tyrinėta. Šiek tiek aktualiais klausimais yra rašoma V. Mikelėno monografijoje „Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai“⁴, V. Mikelėno, V. Mizaro ir kt. „Šiuolaikinės civilinės teisės raidos tendencijose ir perspektyvose“⁵, tačiau šių knygų objektai yra platesni nei šio darbo objektas. Taip pat per pastaruosius dvejus metus VU Teisės fakultete tokia ar panašia tema nebuvo rašytas joks magistro darbas.

---

² 1996 m. gruodžio 30 d. LAT Senato apžvalga dėl įstatymų taikymo teismų praktikoje, nagrinėjant civilines bylas dėl atlyginimo žalos, padarytos sužalojus asmenį, kitaip pakenkus jo sveikatai arba atėmus gyvybę.

³ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2000 m. Nr. 74).

⁴ MIKELĖNAS, V. Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai. Vilnius: Justitia, 1995.

⁵ MIKELĖNAS, V. et al. Šiuolaikinės civilinės teisės raidos tendencijos ir perspektyvos. Vilnius: Justitia, 2007.

Šaltiniai: pagrindiniai šaltiniai, kuriais remtasi tiriant teismų praktiką, yra minėtos LAT CBS nutartys, apžvalga ir teisinė literatūra. „Šiuolaikinės civilinės teisės raidos tendencijose ir perspektyvose“⁶ pateiktame Renatos Volodko tyrime nagrinėjami subjekto, turinčio teisę į neturtinės žalos atlyginimą dėl kūno sužalojimo klausimai, remiantis teismų praktika. Darbe taip pat tiriamas šis R.Volodko nagrinėtas aspektas, o kai kurios autorės mintys atrodo abejotinos, todėl išdėstoma kritiška pozicija jų atžvilgiu šiame darbe.

---

⁶ *Ibid.*, P. 88-112.

PIRMOJI DALIS

1.1 Civilinės atsakomybės samprata, rūšys ir atsiradimo pagrindas

Lietuvos Respublikos Konstitucijos⁷ 30 str. 2 d. skelbia, kad asmeniui padarytos materialinės ir moralinės žalos atlyginimą nustato įstatymas. Taigi pati Konstitucija numato, kad asmeniui (taigi ir jo sveikatai) padaryta žala turi būti atlyginta ir įpareigoja įstatymų leidėją priimti tokios žalos atlyginimą reglamentuojančius įstatymus.

Civilinė atsakomybė yra prievolių teisės sudėtinė dalis. Pagal CK 6. 245 str. 1 d. tai turtinė prievolė, kurios viena šalis turi teisę reikalauti atlyginti nuostolius ar sumokėti netesybas, o kita šalis privalo atlyginti nuostolius ar sumokėti netesybas. Iš šio apibrėžimo matyti, kad šiame prievoliniame santykiyje egzistuoja dvi šalys: kreditorius ir skolininkas. Pirmasis turi teisę reikalauti atlyginti nuostolius ar sumokėti netesybas, antrasis privalo atlyginti nuostolius ar sumokėti netesybas.

Pagrindinė civilinės atsakomybės funkcija yra kompensacinė: asmuo, atsakingas už žalos padarymą, privalo ją atlyginti taip, kad nukentėjusysis atsidurtų padėtyje, kurioje jis buvo iki žalos padarymo (lot. *restitutio in integrum*). Žinoma, *restitutio in integrum* sveikatos sužalojimo atveju kai kuriais atvejais nebus įmanoma dėl objektyvių aplinkybių: sužalotą sveikatą ne visuomet įmanoma atstatyti iki prieš sužalojimą buvusio lygio, tuomet sužaloto asmens turtinė ir neturtinė žala atitinkamai yra didesnė (pvz., suprastėjusi sveikata, nedarbingumas, fizinis skausmas ir dvasiniai išgyvenimai).

Civilinės atsakomybės samprata leidžia išskirti du jos atsiradimo pagrindus: 1) sutarties pažeidimą; 2) delikto padarymą.

Pagal skolininkų daugumą ir pareigų pasiskirstymą civilinė atsakomybė yra: dalinė, solidarioji, subsidiarinė (CK 6.245 str. 5 - 6 d.). Pagal atsakomybės dydį: visiška (CK 6.251 str. 1 d., 6.263 str. 2 d.) ir ribota (6.251 str. 1d., 6.252 str.). Pagal objektą, kuriam padaroma žala, skiriama: civilinė atsakomybė, kylanti dėl padarytos žalos turtui; civilinė atsakomybė, atsirandanti dėl padarytos žalos asmeniui. Pagal civilinės atsakomybės atsiradimo pagrindą yra skiriama sutartinė civilinė atsakomybė - turtinė prievolė, kuri atsiranda dėl to, kad neįvykdoma ar netinkamai įvykdoma sutartis. Tada viena šalis turi teisę reikalauti nuostolių atlyginimo ar netesybų (sumokėti baudą, delspinigius), o kita šalis privalo atlyginti dėl

⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucija (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 1992, Nr. 31-953).

sutarties neįvykdymo ar netinkamo įvykdymo padarytus nuostolius arba sumokėti netesybas (baudą, delspinigius) (CK 6.245 str. 3 d.) ir deliktinė (nesutartinė) civilinė atsakomybė - turtinė prievolė, atsirandanti dėl žalos, kuri nesusijusi su sutartiniais santykiais, išskyrus atvejus, kai įstatymai nustato, kad deliktinė atsakomybė atsiranda ir dėl žalos, susijusios su sutartiniais santykiais (CK 6.245 str. 4 d.). Šis skirstymas yra aktualiausias nagrinėjamai temai. Teismų praktika, nagrinėjanti civilinės atsakomybės dėl asmens sužalojimo priskyrimą deliktinei ar sutartinei atsakomybei yra kritikuojama teisinėje literatūroje, todėl ją yra tikslinga panagrinėti detaliau.

LAT apžvalgoje pažymima, kad tarp šalių esanti sutartis, kurią pažeidus padaroma žala, pašalina deliktinę civilinę atsakomybę, bet ši taisyklė nėra absoliuti⁸. Iš CK 6.245 str. 3 ir 4 d. analizės matome, kad įstatymų leidėjas nenumato atsakomybės rūšių konkurencijos galimybės. Yra aiškiai reglamentuojama, kada bus taikoma deliktinė, o kada sutartinė atsakomybė. LAT byloje *V.Pečiulis v. AB „Durpeta“*⁹ ir kt. taip pat yra pripažinęs civilinės atsakomybės rūšių konkurencijos draudimą. Jei ginčo šalis sieja sutartis, kurią viena šalis pažeidžia, tai antroji šalis savo pažeistą teisę turės ginti remiantis sutartinės atsakomybės normomis, o jei sutarties nėra arba ji yra, bet įstatymai numato, kad net ir esant sutarčiai tarp šalių bus taikoma deliktinė atsakomybė. Darytina išvada, kad bendra taisyklė - sutarties pažeidimas lems sutartinę atsakomybę, bet pažeidus tam tikras sutartis tam tikromis sąlygomis bus taikoma deliktinė atsakomybė. Sutartys, kurių pažeidimas susijęs su sveikatos sužalojimu, gali būti įvairios: tiek paslaugų¹⁰, tiek darbo¹¹ ir kitos. Pavyzdžiui, CK 6.823 str. nurodo, kad vežėjo atsakomybė už keleivio sveikatos sužalojimą nustatoma pagal deliktų teisės taisykles, o CK 6.292 str. 1, 3 - 4 d., 6.299 str. 1 d. 1 - 2 p. reglamentavimas lemia, kad jeigu dėl netinkamos kokybės produktų ar paslaugų padaryta žala vartotojo sveikatai, gyvybei ar jo turtui, žala atlyginama remiantis deliktinės atsakomybės taisyklėmis.

Kaip jau minėta, civilinės atsakomybės rūšių konkurencija Lietuvos teisėje yra draudžiama, bet civilinės atsakomybės rūšių taikymo atvejai įstatyme nėra aiškiai sureguliuoti ir reikia spręsti teisės normų, reguliuojančių sutartinės ir deliktinės civilinės atsakomybės atsiradimą, taikymo klausimus aiškinant minėtas CK normas. Nėra vieningos

---

⁸ *Cit. op. 2.*

⁹ LAT CBS 2005 m. spalio 19 d. nutartis c. b. *V.Pečiulis v. AB „Durpeta“*, Nr. 3K-3-458, kat. 44.5.1.

¹⁰ Žr. MIKELĖNAS, V. *Civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Pirmasis tomas*. Vilnius: Justitia, 2003, P. 335.

¹¹ Žr. LAT CBS 2004 m. birželio 7 d. nutartis c.b. *Algirdas Savickas v. AB “ Panevėžio statybos trestas”*, Nr. 3K-3-358/2004, kat.39.6.2.12.

nuomonės dėl civilinės atsakomybės rūšies taikymo nagrinėjant gydytojų civilinę atsakomybę už žalą, padarytą pacientų sveikatai. Sveikatos priežiūros paslaugos gali būti teikiamos tiek sudarius asmens sveikatos priežiūros paslaugų sutartį (CK 6.725 str.), tiek ir nesant tokios sutarties, kai už paciento gydymą sumokama iš privalomojo sveikatos draudimo fondo, valstybės ar savivaldybės biudžeto lėšų. Kitaip tariant, jei gydymo paslaugas teikia privati gydymo įstaiga, šalis sies sutartiniai santykiai, o jei valstybės ir savivaldybės asmens sveikatos priežiūros ar visuomenės sveikatos priežiūros viešoji ar biudžetinė įstaiga - sutartinių santykių nėra.

Antruoju atveju, kai paciento ir gydymo įstaigos nesieja sutartiniai santykiai, remiantis CK 6.245 str. 4 d., darytina išvada, kad atsiradusi žala paciento sveikatai bus atlyginama pagal deliktinės atsakomybės taisykles. LAT byloje *E. Ivaškevičius v. Kauno centro poliklinika*¹² yra pasisakęs, kad valstybės laiduota nemokama sveikatos priežiūros paslaugų teikimo sistema remiasi ne sutartiniais paciento ir sveikatos priežiūros įstaigos santykiais, bet iš įstatymų ir kitų teisės aktų kylančiomis tarpusavio teisėmis ir pareigomis asmeniui įstatymų nustatyta tvarka kreipiantis į pirminę asmens sveikatos priežiūros įstaigą ir prie jos prisiregistravus, todėl taikytina deliktinė atsakomybė. Tačiau kai pacientą ir gydymo įstaigą sieja sveikatos priežiūros paslaugų sutartis, iškils klausimas, kokios rūšies atsakomybė taikytina: sutartinė ar deliktinė. Atsakyti į jį svarbu dėl to, kad deliktinės ir civilinės atsakomybės taikymas skiriasi: tarkim, šalims susitarus dėl didesnės kompensacijos, nei realiai padaryta žalos, arba dėl itin modernios ir brangios reabilitacijos taikymo sveikatos sutrikdymo atveju netinkamai gydant pagal sveikatos priežiūros paslaugų sutartį, asmens kurio sveikata sutrikdyta dėl netinkamo gydymo interesai ginami geriau sutartinės atsakomybės taikymo atveju, nei taikant deliktinę atsakomybę.

Kad tiksliai atsakytume į šį klausimą, reikia išsiaiškinti, ar šis atvejis yra tas, kai deliktinė atsakomybė taikytina net ir egzistuojant sutarčiai tarp šalių. Gydytojui turi būti taikoma sutartinė civilinė atsakomybė - iš esmės tokia nuostata vadovaujasi teismai¹³. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas byloje *L.M.Sandienė v. Kauno Raudonojo Kryžiaus*

---

¹² LAT CBS 2004 m. sausio 13 d. nutartis c. b. *E. Ivaškevičius v. Kauno centro poliklinika*“, Nr. 3K-7-24/2004, kat. 49.2; 19.3.

¹³ Žr. MIKELĖNAS, V. et al. *Šiuolaikinės civilinės teisės raidos tendencijos ir perspektyvos*. Vilnius: Justitia, 2007, P. 59.

*ligoninė*¹⁴ suformavo dar vieną kriterijų, apsprendžiantį kokia atsakomybės rūšis taikoma gydytojams, tai lėšų šaltinis iš kurio apmokėta už gydymą. Jei už paslaugas moka pacientas arba už jį trečiasis asmuo, taikytina sutartinė civilinė atsakomybė, o jei mokama iš jau minėtų fondų ir biudžetų lėšų - taikytina deliktinė civilinė atsakomybė. Doc. V. Mizaras straipsnyje „Lietuvos deliktų teisės raidos aktualijos ir tendencijos“ kritikuoja tokį LAT‘ o suformuotą kriterijų, nes įstatymas neįvardija finansavimo šaltinio kaip galimo kriterijaus¹⁵. Autoriaus nuomone, LAT turi teisę nustatyti naujus kriterijus, nes įstatymų aiškinimas yra viena iš LAT‘ o funkcijų (Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 23 str. 2 d.¹⁶). Šį atvejį reiktų laikyti plečiamuoju aiškinimu. Sutikčiau su kitu doc. V. Mizaro teiginiu, kad gydytojų padaryta žala asmens sveikatai bet kuriuo atveju turėtų būti atlyginama pagal deliktinės atsakomybės taisyklės, kadangi sveikata yra per daug svarbi vertybė, kad jos sužalojimo pasekmės būtų aptariamoms sutartyje. Autoriaus nuomone, tai būtų netgi neetiška ir amoralu – tarsi gydytojų kalti veiksmai, dėl kurių sužalojama sveikata, būtų tiek įprasti, kad jų pasekmės galima būtų aptarti sutartyse. Kitas argumentas sustiprinantis teiginį, kad gydytojų atsakomybė už sveikatos sužalojimą gali būti tik deliktinė (pagal CK 6.283 str.) - atsakomybė už sveikatos sužalojimą numatyta tik deliktinė, o CK 6.245 str. 4 d. leidžia taikyti deliktinę atsakomybę įstatyme numatytais atvejais net kai šalis sieja sutartiniai santykiai.

Besivystant valstybės ekonomikai, privatus gydymas populiarės, todėl manytina, kad daugės ir ieškinių dėl sveikatos sužalojimo, dėl privačių gydymo įstaigų gydytojų veiksmų. Teismų praktika aiškiai pasisako tik dėl deliktinės atsakomybės, kai paciento ir gydytojo (gydymo įstaigos) nesieja sutartiniai santykiai. Reikėtų, kad LAT išsklaidytų likusius neaiškumus ir pasisakytų dėl civilinės atsakomybės rūšies, kai pacientą ir gydytoją sieja sutartiniai santykiai.

Deliktinę atsakomybę gali sąlygoti ne tik civilinės teisės normų pažeidimas, bet ir administracinio nusižengimo ar nusikalstamos veikos padarymas. Baudžiamojo kodekso¹⁷ (toliau taip pat vadinama - „BK“) XVIII skyrius nustato baudžiamąją atsakomybę už sveikatos sutrikdymą, bet kaltą asmenį, nubaudus baudžiamąja tvarka, nėra patenkinamas

¹⁴ LAT CBS 2001 m. lapkričio 14 d. nutartis c.b. *L.M.Sandienė v. Kauno Raudonojo Kryžiaus ligoninė*, Nr. 3K-3-1140/2001, kat. 39.6.2.12.

¹⁵ Žr. MIKELĖNAS, V. et al. *Šiuolaikinės civilinės teisės raidos tendencijos ir perspektyvos*. Vilnius: Justitia, 2007, P. 59.

¹⁶ Lietuvos Respublikos teismų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2002, Nr. 17-649).

¹⁷ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2000, Nr. 89-2741).

nukentėjusio asmens interesas. Nubaudus asmenį, apsaugojus visuomenę nuo naujų nusikalstamą veiką padariusio asmens nusikaltimų, yra pasiekiami tik baudžiamosios teisės tikslai, o nukentėjusysis patiria tik moralinę satisfakciją, žinodamas, kad jam sveikatą sutrikdęs asmuo yra nubaustas (pvz. nubaustas laisvės atėmimo bausme).

Baudžiamojo kodekso normų sankcijos nukentėjusiam asmeniui žalos atlyginimo nereglamentuoja, net nuteisus asmenį bauda sumokėti pinigai pakliūtų į valstybės biudžetą. Todėl tam, kad būtų patenkintas nukentėjusio asmens interesas yra būtina asmens civilinė atsakomybė esant nusikalstamos veikos ar administracinio nusižengimo padarymui. Asmuo dėl nusikalstamos veikos patyręs turtinės ar neturtinės žalos turi teisę baudžiamojoje byloje pareikšti kaltinamajam arba už kaltinamojo veikas materialiai atsakingiems asmenims civilinį ieškinį pagal Baudžiamojo proceso kodekso (toliau taip pat vadinama - „BPK“)¹⁸ 109 str. teismas jį nagrinėja kartu su baudžiamąja byla. Kitaip tariant atsakomybė pagal kitas teisės šakas už žalą, padarytą asmens sveikatai, nepašalina deliktinės atsakomybės, neatleidžia pažeidėjo nuo pareigos kompensuoti asmens patirtą turtinę ir neturtinę žalą.

1.2 Civilinės atsakomybės vieta žalos kompensavimo sistemų visumoje

Civilinė atsakomybė nėra vienintelis padarytos žalos kompensavimo būdas. Kartu su civiline atsakomybe arba atskirai nuo jos gali būti taikomos kelios kompensavimo sistemos. Plačiausiai žinomos ir dažniausiai naudojamos šios žalos kompensavimo sistemos¹⁹:

1. civilinė atsakomybė;
2. civilinės atsakomybės draudimas;
3. socialinis draudimas;
4. žalos, padarytos neteisėtais valdžios institucijų veiksmais, kompensavimas ne teismo tvarka;
5. smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo sistema;
6. teisėtais veiksmais padarytos žalos kompensavimas;
7. mokesčių lengvatos žalą patyrusiems asmenims.

¹⁸ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2002, 37-1341).

¹⁹ Žr. V. Mizaras. Deliktų teisė. Paskaitų skaidrės. Vilniaus Universitetas Teisės fakultetas, Civilinės teisės ir civilinio proceso katedra, 2007, 2 tema; MIKELĖNAS, V. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995, P. 77.

Kelias sistemas gali reikėti taikyti dėl įvairių priežasčių. Pavyzdžiui, prieš asmenį yra įvykdytas apiplėšimas, bet nėra nustatytas tai padaręs asmuo, nes jo neišaiškino teisėsaugos institucijos; arba sveikata sutrikdęs asmuo yra nemokus ir nevykdo teismo nustatytos savo prievolės. Tai, kad civilinė atsakomybė ne visuomet yra efektyvi verčia ieškoti ir kitų atsakomybės būdų. Bet tai, kad palaiptisniui daugėja kompensavimo būdų, visiškai nereiškia, kad civilinė atsakomybė nėra reikalinga. Kitos sistemos ne visuomet gali kompensuoti žalą tokiu mastu, kaip tai galima padaryti taikant civilinę atsakomybę²⁰.

Nelaimingo atsitikimo darbe metu susižeidusiam darbuotojui arba susirgusiam profesine liga taikant socialinio draudimo sistemą, nukentėjusiam asmeniui gali būti priteistos tik negautos pajamos (Lietuvos Respublikos nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymo²¹ 2 str. 1 d.), o papildomos išlaidos ir neturtinė žala šiuo atveju gali būti priteista tik taikant civilinę atsakomybę. Tokių atvejų teismų praktikoje yra gana daug, kai kurie bus nagrinėjami ir šiame darbe, neišeinant iš civilinės atsakomybės ribų. Visų žalos kompensavimo sistemų analizė čia nebus pateikiama, nes tai nesiderina su darbo tema ir tikslais. Kiek plačiau bus aptartos tik dvi sistemos, konkuruojančios su civiline atsakomybe ir taikomos fizinio asmens sveikatos sužalojimo atvejais – civilinės atsakomybės draudimas ir smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimas.

1.3 Smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimas

Kiekvienas nusikaltimas daro žalą tam tikriems gėriams, o didelė dalis nusikaltimų taip ir lieka neišaiškinta. Tokiais atvejais civilinės atsakomybės taikymas negalimas, kadangi neaišku, kas padarė žalą. Net ir suradus nusikalstamą veiką padariusį asmenį ir patraukus jį baudžiamojon atsakomybėn, o taip pat priteisus iš jo padarytos žalos atlyginimą, nėra garantijų, kad žala bus atlyginta. Nusikalstamas veikas sveikatai dažnai padaro nepasiturintys asmenys, o jei jie nuteisiami laisvės atėmimo bausmėmis, tai tik dar labiau apsunkina prievolės įvykdymą sužalotam asmeniui. Dėl tokių priežasčių civilinė atsakomybė smurtinių

---

²⁰ Žr. MIKELĖNAS, V. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995, P. 75-78.

²¹ Lietuvos Respublikos nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2003, Nr. 114-5114).

nusikaltimų atvejais dažnai yra neefektyvi ir yra reikalingas būdas kompensuoti žalą smurtinių nusikaltimą patyrusiam asmeniui.

Kad būtų galima efektyviau ir greičiau atlyginti smurtinius nusikaltimus patyrusių asmenų žalą, 2005 metais Lietuvoje priimtas ir įsigaliojo smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo įstatymas²² (toliau šiame skyriuje vadinama - įstatymas). Šiuo įstatymu yra steigiamas nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondas (fondui lėšos skiriamos iš valstybės biudžeto ir kitų įstatymo 11 str. numatytų šaltinių), o iš šio fondo įstatymo nustatyta tvarka kompensuojama smurtiniais nusikaltimais padaryta žala.

Pažymėtina tai, kad kompensuojama tiek turtinė, tiek neturtinė žala. Kompensuojamos žalos dydis priklauso nuo to, kiek sunkiai smurtiniu nusikaltimu yra sutrikdyta žmogaus sveikata. Pavyzdžiui, sunkiai sutrikdžius sveikatą, gali būti kompensuojama iki 50 MGL turtinės ir iki 20 MGL neturtinės žalos. Kad būtų kompensuota žala, nėra būtinas teismo nuosprendis baudžiamojoje byloje, pakanka ir teisėsaugos institucijų sprendimo. Tai įgalina žalą (žalos dalį) atlyginti greitai.

Žala dažniausiai atlyginama dar nesant teismo nuosprendžio baudžiamojoje byloje ar net neišaiškinus įtariamų asmenų. Fondo administratorius, pagal įstatymo 9 str., kompensavęs smurtiniu nusikaltimu padarytą žalą, įgyja regresio teisę iš už žalą atsakingo asmens (jeigu šis yra nustatytas) teismo tvarka išieškoti tokio dydžio sumas, kiek išmokėjo. Jei iš fondo buvo atlyginta ne visa nukentėjusio asmens žala, tai jis gali ją prisiteisti civilinės atsakomybės pagrindais.

1.4 Civilinės atsakomybės draudimas

Vis didesnę reikšmę šiuolaikinėje visuomenėje užima civilinės atsakomybės draudimas. Teisės literatūroje civilinės atsakomybės draudimas apibūdinamas kaip draudimo sutarčių rūšis, t. y. susitarimas, kuriuo viena šalis (draudikas) įsipareigoja atlyginti kitos šalies (draudėjo) dėl civilinės atsakomybės patirtus nuostolius, o draudėjas įsipareigoja draudikui mokėti draudimo įmokas²³.

Civilinės atsakomybės draudimas susilaukia argumentų tiek „už“, tiek „prieš“. Civilinės atsakomybės draudimo buvimas skatina neatsakingumą, mažina atidumą, kadangi

---

²² Lietuvos Respublikos smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo įstatymas (Valstybės žinios, 2005, Nr. 85-3140).

²³ *Principles of European tort law: Text and Commentary* (Paperback). Springer, 2005, P. 47.

padarytą žalą vis tiek atlygins draudikas, o didelės draudimo įmokas turi mokėti ir žalos nesukeliantys asmenys. Bet iš kitos pusės žalą patyręs asmuo turi daugiau galimybių sulaukti, kad žala bus atlyginta ir tai jam bus padaryta greičiau negu kad tuo atveju, jei civilinės atsakomybės draudimo nebūtų²⁴. Pastebėtina, kad net ir esant privalomo civilinės atsakomybės draudimo sistemai, minėtose srityse tam tikrais atvejais gali tekti taikyti ir civilinę atsakomybę (tarkim, jei transporto priemonės valdytojas nėra apdraudęs savo civilinės atsakomybės arba jo padaryta žala yra didesnė nei yra draudimo suma, taip pat jei įvykis pripažįstamas nedraudiminiu).

Lietuvoje civilinės atsakomybės draudimas privalomas advokatams, antstoliams, notarams, audito įmonėms, transporto priemonių valdytojams, sveikatos priežiūros įstaigoms, statinio projektuotojams ir kt.

Aktualiausi nagrinėjami temai yra transporto priemonių valdytojų, sveikatos priežiūros įstaigų civilinės atsakomybės draudimai.

Pagal Lietuvos Respublikos pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymo²⁵ 16 str. sveikatos priežiūros įstaigos privalo drausti savo civilinę atsakomybę už pacientams padarytą žalą. Jeigu draudimo išmokos žalai atlyginti nepakanka, žalą padariusi sveikatos priežiūros įstaiga atlygina pacientui faktinės žalos ir draudimo išmokos skirtumą. Civilinės atsakomybės privalomojo draudimo minimali draudimo suma yra 50 000 Lt vienai asmens sveikatos priežiūros įstaigai kiekvienam draudimui įvykiui, bet sveikatos priežiūros įstaigos gali papildomai draustis civilinės atsakomybės draudimu už pacientams padarytą žalą. Pagal šio įstatymo 13 str. atlyginama tiek turtinė, tiek neturtinė žala.

Pagal Lietuvos Respublikos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo²⁶ 4 str. Lietuvos Respublikos teritorijoje naudojamos transporto priemonės privalo būti apdraustos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomuoju draudimu. Šio įstatymo 11 str. numato, kad draudimo sumos yra 500 000 eurų dėl žalos asmeniui (tarp jų 1 000 eurų dėl neturtinės žalos) ir 100 000 eurų dėl žalos turtui.

---

²⁴ Žr. MIKELĖNAS, V. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995, P. 90.

²⁵ Lietuvos Respublikos pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymas (Valstybės žinios, 2004, Nr. 115-4284).

²⁶ Lietuvos Respublikos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2001, Nr. 56-1977).

Manytina, kad civilinės atsakomybės sistema visgi turi daugiau privalumų nei trūkumų, kadangi ji padeda greičiau atlyginti žalą ir tai pateisina didelių draudimo įmokų nustatymą. Asmuo (pvz. transporto priemonės valdytojas) ar institucija (pvz. ligoninė), kurie rizikuoja padaryti žalos visuomenei, turi patirti didesnes išlaidas nei kiti visuomenės nariai²⁷.

---

²⁷ Žr. MIKELĖNAS, V. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995, P. 96.

ANTROJI DALIS

2.1 Civilinės atsakomybės už žalą, padarytą asmens sveikatai, sąlygos

Civilinės atsakomybės sąlygos - tai tam tikros aplinkybės, kurioms esant atsiranda būtinybė asmeniui taikyti civilinę atsakomybę.

LAT yra nurodęs²⁸, kad nagrinėjant klausimus dėl atlyginimo žalos, padarytos asmens sveikatai, yra būtina nustatyti:

1. Bendrąsias civilinės atsakomybės sąlygas, be kurių civilinė atsakomybė apskritai neatsiranda: neteisėti veiksmai, žala, priežastinis ryšys tarp neteisėtų veiksmų ir atsiradusios žalos, kaltė. Tam tikrais atvejais įstatymas nustato atsakomybę be kaltės, tuomet pakanka nustatyti tris sąlygas: žalą, veiksmus ir priežastinį ryšį tarp jų.

Pvz., CK 6.270 str., 6.267 str., 6.266 str., 6.271 nustato civilinės atsakomybės be kaltės (vadinamosios objektyviosios civilinės atsakomybės) atvejus.

2. Papildomas sąlygas, būtinas atsakomybei kilti pagal atskiras žalos atlyginimo rūšis. Pvz., Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymo 6 str. numato šias papildomas atsakomybės sąlygas²⁹: 1) darbas, atliekamas draudėjo (darbdavio) nustatytu darbo laiku, draudėjo atskiru nurodymu paskirtu laiku, taip pat komandiruočių metu; 2) dirbamas darbo sutartyje sulygtas darbas (įskaitant ir darbo vietos parengimą bei sutvarkymą), taip pat atliekant kitus draudėjo pavestus su jo vykdoma veikla susijusius darbus draudėjo naudai arba atliekant viešojo administravimo funkcijas; 3) dirbamas darbas, už kurį mokamas darbo užmokestis, nuo kurio mokamos arba turi būti mokamos nelaimingų atsitikimų darbe socialinio draudimo įmokos.

Draudiminiais įvykiais socialinio draudimo aspektu (todėl jie aktualūs ir civilinei atsakomybei) taip pat pripažįstami nelaimingi atsitikimai, kuriuos ištyrus nustatoma, kad jie yra įvykę šiais atvejais: 1) papildomų, specialių pertraukų ar pertraukų pailsėti ir pavalgyti metu, kai darbuotojas yra darbo vietoje, įmonės patalpose ar jos teritorijoje; 2) pakeliui į darbą ar iš darbo; 3) kai įspėjimo apie darbo sutarties nutraukimą laikotarpiu (pagal Darbo

---

²⁸ Cit. op. 2.

²⁹ Žr. Lietuvos Respublikos nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2003, Nr. 114-5114).

kodekso 130 str. 3 d.) darbuotojas ieško naujo darbo; 4) apdraustiesiems atliekant įstatymų nustatytas valstybines, visuomenines ar piliečio pareigas, kai už tą laiką mokamas darbo užmokestis arba atitinkama kompensacija, nuo kurių mokamos arba turi būti mokamos nelaimingų atsitikimų darbe socialinio draudimo įmokos.

2.2 Neteisėti veiksmai

Neteisėti veiksmai tiek dabartiniame CK (6.263 str. 1 d.; 6.246 str. 1 d.), tiek ir 1964 m. Civiliniame kodekse (toliau taip pat vadinama - „senasis CK“ arba „anksčiau galiojęs CK“) (483 str.) buvo apibrėžiami per generalinio delikto taisyklę. Pagal šią taisyklę pareigos elgtis rūpestingai ir atidžiai, kad kitam asmeniui nebūtų padaryta žalos, pažeidimas reiškia neteisėtus veiksmus³⁰.

Civilinė atsakomybė atsiranda už neteisėtai padarytą žalą. Veiksmai yra laikomi neteisėtais, kai asmuo pažeidžia teisinę pareigą, t. y. pareigą, įtvirtintą teisės normose. Priklausomai nuo pažeistos pareigos pobūdžio, neteisėti veiksmai gali pasireikšti: neteisėtu veikimu, kuomet atsakomybė atsiranda atlikus veiksmus, kuriuos įstatymas draudžia atlikti aktyviais veiksmais; neteisėtu neveikimu, kuomet atsakomybė atsiranda neįvykdžius įstatymo nustatytos pareigos - neveikimu³¹.

Tarkim, byloje, *J.Zdanys v. VŠĮ "Marijampolės ligoninė"*³² atsakovo neteisėti veiksmai pasireiškia gydytojais ir akušerei gimusį kūdikį paguldant ant per karštų termoforų. Tai yra medikių neteisėti aktyvūs veiksmai.

Galima atsakomybė už kūno sužalojimą ir kai skolininkas aktyvių veiksmų neatlieka, esti tik neveikimas. Jau minėtoje byloje *L.M.Sandienė v. Kauno Raudonojo Kryžiaus ligoninė*³³ minima, kad gydytojų prievolė pasibaigia tik tinkamai ją įvykdžius (CK 6.123 str. ir 244 str.)³⁴, todėl prievolė, atsiradusi tarp gydytojo (sveikatos priežiūros įstaigos) ir paciento, pasibaigia tik baigus gydymo kursą ir atitinkamai nepasibaigia atlikus operaciją,

---

³⁰ Žr. MIKELĖNAS, V. et al. *Šiuolaikinės civilinės teisės raidos tendencijos ir perspektyvos*. Vilnius: Justitia, 2007, P. 67-68.

³¹ *Cit. op. 2.*

³² LAT CBS 2005 m. balandžio 18 d. nutartis c.b. *J.Zdanys v. VŠĮ "Marijampolės ligoninė"*, Nr. 3k-7-255/2005, kat. 39.6.2.12.

³³ LAT CBS 2001 m. lapkričio 14 d. nutartis c.b. *L.M.Sandienė v. Kauno Raudonojo Kryžiaus ligoninė*, Nr. 3K-3-1140/2001, kat. 39.6.2.12.

³⁴ Byloje minimas dabar galiojančio CK 6.123 str. atitikęs prieš tai galiojusio CK 244 str.

jeigu reikalinga pooperacinė priežiūra ar kontrolė. Taigi pareiga rūpintis pacientu nepasibaigia pacientui išvykus iš ligoninės. Gydytojas privalo domėtis paciento būkle ir pooperaciniu laikotarpiu. Kilus pooperacinėms komplikacijoms, gydytojas privalo operatyviai ir kvalifikuotai reaguoti į paciento nusiskundimus³⁵. Gydytojas šios pareigos nevykdė, todėl savo neveikimu sukėlė žalą pacientui.

Civilinė atsakomybė atsiranda, jei skolininko elgesys yra neteisėtas. Jei skolininko elgesys teisėtas, civilinė atsakomybė neatsiranda. Pavyzdžiui, CK 6.253 str. numatytais atvejais (kai nustatoma nenugalima jėga, valstybės veiksmai, trečiojo asmens veiksmai, nukentėjusio asmens veiksmai, būtinoji gintis, būtinasis reikalingumas, savigny) skolininko elgesys nelaikomas neteisėtu³⁶. Kasacinės instancijos teismas byloje *D.Pakšaitis v. UAB "Amžiaus pasaka"*³⁷ nutarė panaikinti apeliacinės instancijos teismo nutartį ir perduoti bylą iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui, kadangi teismai nustatė atsakovo kaltę ir priteisė atsakovui jo negautas pajamas, bet nepatikrino nukentėjusiojo asmens veiksmų, ribojančių atsakovo civilinę atsakomybę CK 6.253 str. 5 d. ir 6.282 str. 1 d. kontekste. Ieškovas susižalojo studentų vakarėlyje naktiniame klube, iškritęs iš antrojo pastato aukšto sienoje esančios angos. Ši anga buvo skirta evakuotis gaisro atveju, tačiau vykstant vakarėliui ji buvo atidaryta. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai konstatavo, kad atsakovas neužtikrino klubo lankytojų saugumo, taigi elgėsi neapdairiai ir neatsakingai. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai nevertino tos aplinkybės, kad įvykio metu ieškovas buvo neblaivus. Ieškovo neblaivumas įvykio metu gali būti vertinamas kaip paties ieškovo didesnės rizikos prisiėmimas patenkant į jo sveikatai pavojingą padėtį (CK 6.253 str. 5 d. ir 6.282 str. 1 d.).

Tam tikrais atvejais atsakovo atsakomybė yra galima ir esant CK 6.253 str. numatytais aplinkybėms. Pavyzdžiui, byloje *Ž.Senūta v. Lietuvos Respublikos VRM tarnybos 2-asis pulkas*³⁸ buvo nagrinėjama situacija, kai ieškovui, atliekant karo tarnybą, jo sveikatai buvo padaryta žala. Karys neatsargiai elgėsi su duonos pjaustymo elektriniu įrenginiu. Nors ir visų instancijų teismai įžvelgė nukentėjusiojo veiksmuose paprastą

³⁵ LAT CBS 2001 m. lapkričio 14 d. nutartis c.b. *L.M.Sandienė v. Kauno Raudonojo Kryžiaus ligoninė*, Nr. 3K-3-1140/2001, kat. 39.6.2.12.

³⁶ Žr. MIKELĖNAS, V. Civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Pirmasis tomas. Vilnius: Justitia, 2003, P. 246.

³⁷ LAT CBS 2004 m. rugsėjo 29 d. nutartis c.b. *D.Pakšaitis v. UAB "Amžiaus pasaka"*, Nr. 3K-3-509/2004, kat. 39.6.2.12.

³⁸ LAT CBS 2003 m. rugsėjo 15 d. nutartis c.b. *Ž.Senūta v. Lietuvos Respublikos VRM tarnybos 2-asis pulkas*, Nr. 3K-3-792/2003, kat. 39.6.2.12.

neatsargumą, bet karinio dalinio kaltė ta, kad kariai buvo netinkamai instruktuojami apie elgesį su šiuo įrenginiu, todėl atsakovui civilinė atsakomybė iškilo. Šioje byloje žalos atlyginimas buvo priteistas remiantis specialiąja norma, t. y. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymu³⁹, kurio 67 str. numato kompensacijų mokėjimą kario žūties ar sveikatos sutrikimo atveju. Šio str. 1 d. nurodyta, kad tiesioginio tarnybos pareigų vykdymo metu dėl priežasčių, susijusių su tiesioginių pareigų vykdymu, sužeistam ar suluošintam ir tapusiam invalidu arba ir netapusiam invalidu kariui, kuriam dėl sveikatos sutrikimo liko liekamųjų reiškinų ir sumažėjo tinkamumo tarnybai laipsnis, neatsižvelgiant į draudimo išmokas, išmokama šio straipsnio atitinkamose dalyse nustatyto dydžio, laikantis 12 dalyje nurodytų apribojimų, vienkartinė kompensacija.

Sprendžiant veikos neteisėtumo klausimą, negalima apsiriboti vien civilinės teisės normomis. Reikia atsižvelgti ir į kitų teisės šakų normas. Todėl dažnai, taikant civilinę atsakomybę už žalą, padarytą asmens sveikatai, teismai remiasi ir kitų teisės šakų, pavyzdžiui, baudžiamosios teisės, darbo teisės, administracinės teisės ir kt. normomis⁴⁰.

2.3 Žala

Žalos buvimas yra būtina civilinės atsakomybės sąlyga. Žala yra neigiamas poveikis tam tikram teisės saugomam objektui, kuris pasireiškia tam tikrų jo savybių praradimu, objekto visišku sunaikinimu. Nagrinėjamos temos aspektu žala pasireiškia neigiamu poveikiu fizinio asmens sveikatai, o sveikata - asmens ir visuomenės fizinė, dvasinė ir socialinė gerovė⁴¹. Matome, kad įstatymų leidėjas sveikatą kaip įstatymų saugomą objektą apibrėžia ne vien kaip fizinę sveikatą.

Įstatymas numato visišką padarytos žalos sveikatai atlyginimo principą: jeigu fizinis asmuo suluošintas ar kitaip sužalota jo sveikata, tai už žalą atsakingas asmuo privalo nukentėjusiam asmeniui atlyginti visus patirtus nuostolius (CK 6.283 str. 1 d.).

Įstatymų leidėjas CK 6.282 str. 1 d. yra numatęs išimtis iš visiško žalos (tame tarpe ir žalos sveikatai) atlyginimo principo:

---

³⁹ Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 1998 Nr.49-1325).

⁴⁰ Cit. op. 2.

⁴¹ Lietuvos Respublikos sveikatos sistemos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 1998, Nr. 112-3099).

1) Kai paties nukentėjusio asmens didelis neatsargumas padėjo žalai atsirasti arba jai padidėti, tai atsižvelgiant į nukentėjusio asmens kaltės dydį (o kai yra žalos padariusio asmens kaltės, – ir į jo kaltės dydį) žalos atlyginimas, jeigu įstatymai nenustato ko kita, gali būti sumažintas arba reikalavimas atlyginti žalą gali būti atmestas. Plačiau apie tai rašoma skyriuje „Mišri kaltė“;

2) Teismas gali sumažinti atlygintinos žalos dydį, atsižvelgdamas į žalą padariusio asmens sunkią turtinę padėtį, išskyrus atvejus, kai žala padaryta tyčia. Pažymėtina, kad reikšmės turi tik sunki padariusio asmens turtinė padėtis, t. y. kai žalos padaręs asmuo neturi pakankamai pajamų, užtikrinančių jo paprasčiausių maisto ir būsto poreikių. Teismas gali sumažinti atlygintinos žalos dydį, bet ne visiškai nuo jo atleisti. Senojo CK 497 str. 2 d. buvo numatyta, kad dėl sunkios materialinės padėties atlygintinos žalos dydis gali būti mažinamas tik fiziniam asmeniui. Dabar galiojančiame CK šios nuostatos nėra, bet ji yra numatyta doktrinoje⁴². Bylose *N.Žungailienė v. Specialios paskirties UAB "Vilniaus troleibusai"*⁴³, *J.Zdanys v. VŠĮ "Marijampolės ligoninė"*⁴⁴ ir kt. LAT dėl priteistinos žalos dydžio iš juridinių asmenų mažinimo yra pasisakęs, kad tai neturėtų būti pagrindas žymiai mažinti priteistinos žalos dydį.

Nuostolius sudaro: 1) negatyvūs nuostoliai (vadinamos negautos pajamos); 2) pozityvūs nuostoliai (vadinamos papildomos išlaidos); 3) asmenį sužalojus, kitaip pakenkus jo sveikatai gali būti padaroma ir neturtinė žala.

Paminėtina ir tai, kad Europos Tarybos Ministrų komitetas, siekdamas suvienodinti Europos Tarybos valstybių civilinius įstatymus, reglamentuojančius sveikatos sužalojimu ar gyvybės atėmimu padarytos žalos atlyginimą 1975 m. kovo 15 d. priėmė Europos Tarybos Komiteto rezoliuciją Nr. (75)7. Joje reglamentuoti pagrindiniai sveikatai ir gyvybei padarytos žalos dydžio apskaičiavimo ir mokėjimo ypatumai. Lietuva yra įgyvendinusi kai kurias šios rezoliucijos nuostatas, pvz., kad sveikatai ir gyvybei padarytos žalos atlyginimu reikia siekti įmanomai adekvačios nukentėjusiojo būklės, kurioje jis būtų buvęs, jeigu nebūtų buvusi jam padaryta žala (lot. – *restitutio in integrum*). Ši nuostata yra įgyvendinta CK 6.263 str. 2 d.⁴⁵.

---

⁴² Žr. MIKELĖNAS, V. *Civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Pirmasis tomas*. Vilnius: Justitia, 2003, P. 335.

⁴³ LAT CBS 2003 m. kovo 26 d. nutartis c.b. *N.Žungailienė v. Specialios paskirties UAB "Vilniaus troleibusai"*, Nr. 3K-3-371/2003, kat. 39.2.4.; 39.6.2.2.; 39.6.2.12.

⁴⁴ LAT CBS 2005 m. balandžio 18 d. nutartis c.b. *J.Zdanys v. VŠĮ "Marijampolės ligoninė"*, Nr. 3k-7-255/2005, kat. 39.6.2.12.

⁴⁵ Žr. MIKELĖNAS, V. *Civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Pirmasis tomas*. Vilnius: Justitia, 2003, P. 392.

Kai kurios rezoliucijos nuostatos Lietuvos teisėje nėra įgyvendintos. Pavyzdžiui, darbo skyriuje „Neturtinė žala“ yra išnagrinėtas atvejis, kaip kasacinės instancijos teismas grindė savo nutartį neperkelta į nacionalinę teisę rezoliucijos norma.

2.4 Negatyvūs nuostoliai

Negatyvūs nuostoliai (negautos pajamos), yra tokie nuostoliai, kurie susidaro tuomet, kai asmuo dėl patirtos ligos ar sužalojimo netenka dalies ar visų savo ankstesnių pajamų.

Yra galimi du negatyvių nuostolių apskaičiavimo variantai:

1) Pagal nukentėjusiojo darbingumo netekimo laipsnį. Šiuo atveju skiriama suma priklauso nuo nustatyto darbingumo netekimo laipsnio ir iki sužalojimo buvusių pajamų. Ši sistema naudojama, kai sveikatos sužalojimas susijęs su darbu, tarnyba. Būtina sąlyga - nukentėjusiojo draudimas nelaimingų atsitikimų darbe socialiniu draudimu arba draudimas Lietuvos respublikos vyriausybės nutarimo dėl asmenų draudimo valstybės lėšomis ir kompensacijų mokėjimo juos sužeidus ar jiems žuvus ryšium su tarnyba sąlygų nustatyta tvarka⁴⁶;

2) Pagal nukentėjusiojo pajamų skirtumą, kai remiantis CK apskaičiuojamos pajamos, kurias nukentėjęs asmuo gaudavo iki sužalojimo, o po to pajamos gaunamos po sužalojimo. Skirtumas tarp šių sumų bus negatyvių nuostolių dydis.

Reikėtų aptarti kiekvieno iš šių atvejų taikymą teismų praktikoje. Byloje *N.Žungailienė v. Specialios paskirties UAB "Vilniaus troleibusai"*⁴⁷ teismai pagal CK 6.283 str. ieškovei priteisė negautas pajamas. Jas sudarė periodinės išmokos darbo užmokesčio *neto* dydžiais, nes ieškovė neturėjo būtino socialinio draudimo stažo, todėl jai nebuvo kompensuotos prarastos pajamos taikant socialinio draudimo sistemą, taip pat negautos pajamos dėl to, kad po sužeidimo iš Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos jai buvo kompensuojama 85 proc. vidutinis darbo užmokestis, o taip pat santykinai didelė suma už autorines sutartis, kurios buvo sudarytos, bet dėl sveikatos sužalojimo ieškovė neturėjo galimybės jų įvykdyti - dėl patirtų sužalojimų ji negalėjo tapyti dailės kūrinių ir maketuoti.

⁴⁶ Plačiau apie draudimo išmokų paskaičiavimą sveikatos sužalojimo atveju žr. Lietuvos Respublikos nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymą (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2003, Nr. 114-5114)11-25 str. ir Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimą dėl asmenų draudimo valstybės lėšomis ir kompensacijų mokėjimo juos sužeidus ar jiems žuvus ryšium su tarnyba sąlygų (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 1992, Nr. 530).

⁴⁷ LAT CBS 2003 m. kovo 26 d. nutartis c.b. *N.Žungailienė v. Specialios paskirties UAB "Vilniaus troleibusai"*, Nr. 3K-3-371/2003, kat. 39.2.4.; 39.6.2.2.;39.6.2.12.

Autoriaus nuomone, kalbant apie neigiamus nuostolius, ieškovė be priteistų nuostolių, dar galėjo reikalauti priteisti atlyginimus už autorines sutartis, kurias ji būtų sudariusi ateityje, bet nesudarė dėl sužalojimo sukkelto invalidumo ir 100% nedarbingumo. Tie nuostoliai nėra vien prielaidos, kadangi ieškovė dirbo dizainere - maketuotoja už mažą atlyginimą (*neto* 345,82 Lt), o pagrindinės jos pajamos gaunamos, kas būdinga jos profesijos asmenims, iš autorinių sutarčių. Žinoma, tą dydį nustatyti būtų sunku, bet tai galėjo būti ginčo ir įrodinėjimo objektas, lygiai kaip ir neturtinės žalos dydis.

Byloje *I. L. v. UAB „Vilniaus autobusai“*⁴⁸ ieškovas jo sužalojimo metu jau buvo pradėjęs studijuoti, tačiau įrankių gamybos specialybę šioje įstaigoje baigė ir teisę būti paskirtas dirbti pagal išsilavinimą įgijo jau būdamas sužalotas. Baigęs iki suluošinimo pradėtas įrankių gamybos profesines studijas ir įgijęs atitinkamą išsilavinimą ieškovas, būdamas sveikas, galėtų dirbti pagal įgytą profesiją ir gauti šios profesijos darbo užmokestį atitinkančias darbinės pajamas. Tačiau dėl patirto sužalojimo ieškovas tokią galimybę prarado. Tokiomis aplinkybėmis LAT pripažino, kad ieškovas, jeigu jo sveikata nebūtų buvusi sužalota, gautų jo įgytos specialybės darbo užmokestį atitinkančias darbinės pajamas. Ieškovo negautomis pajamomis, atlygintinomis dėl jo sveikatos sužalojimo, nagrinėjamu atveju laikytinos jo įgytos profesijos darbo užmokestį atitinkančios darbinės pajamos, į kurias atsižvelgiant skaičiuotinas jam priteistinos žalos atlyginimo dydis.

2.5 Pozityvūs nuostoliai

Pozityvūs nuostoliai (papildomos išlaidos) - tai tokie nuostoliai, kurie susidaro tuomet, kai asmuo dėl sužalojimo, ligos priverstas turėti tam tikrų papildomų išlaidų⁴⁹. Pagal CK 6.283 str. 2 d. tai su sveikatos grąžinimu susijusios išlaidos (gydymo, papildomo maitinimo, vaistų įsigijimo, protezavimo, sužaloto asmens priežiūros, specialių transporto priemonių įsigijimo, sužaloto asmens perkvalifikavimo išlaidos bei kitos sveikatos grąžinimui būtinos išlaidos). Šis sąrašas nėra baigtinis ir atlyginamos turi būti ir kitos ieškovo įrodomos išlaidos, glaudžiai susijusios su asmens sveikata. Teismų praktikoje priteisiamos išlaidos tyrimams, drabužiams, kelionės išlaidos (į sanatoriją kitam mieste),

---

⁴⁸ LAT CBS 2007 m. vasario 6 d. nutartis c. b. *I. L. v. UAB „Vilniaus autobusai“*, Nr. Nr.3K-3-38/2007, kat. 44.5.2.16.

⁴⁹ *Cit. op. 2.*

vaikų priežiūros nukentėjusiojo sirgimo laikotarpiu, gydytojo konsultacijoms, mankštos, slaugės išlaidos ir kt.⁵⁰.

LAT taip pat yra pasisakęs, kad atlygintinos faktiškai jau patirtos papildomos išlaidos. Negalimas neterminuotų, nukreiptų į ateitį išmokų ieškovui priteisimas, nes tokio pobūdžio išlaidos atlyginamos kaip turėtos papildomai išlaidos, būtinos dėl suluošinimo atsiradusiems turtiniams praradimams kompensuoti. Turėtos papildomai išlaidos priteisiamos pagal įrodymus, patvirtinančius turėtas išlaidas, o turimų papildomai išlaidų dydis gali keistis - jos gali tiek mažėti, tiek didėti ir taip neatitikti prašomo priteisti ateičiai tokio pobūdžio išlaidų atlyginimo dydžio, kas atitinkamai arba prieštarautų visiško žalos atlyginimo principui, arba lemtų nepagrįstą nukentėjusiojo praturtėjimą⁵¹.

Kita galima problema: įsivaizduokime, kad sužeistas asmuo pasveiksta arba numiršta, o jam jau priteistos papildomos išlaidos. Dėl to, autoriaus manymu, neprotinga ir neracionalu priteisinėti papildomas išlaidas į ateitį.

Visgi tam tikrais atvejais, matyt, teismai turėtų būti lankstesni. Pavyzdžiui, byloje *Z. J. v. J. B., UAB „Rejona“*⁵² dėl atsakovo kaltės susižalojęs, darbingumo netekęs ir invalidu likęs ieškovas be kita ko reikalavo priteisti gyvenamajam namui remontuoti, invalido lifto įrengti 24 840 litų. Pirmosios instancijos teismas netenkino šio reikalavimo, motyvuodamas tuo, kad reikalavimas priteisti būsimas išlaidas ieškovo gyvenamajam namui remontuoti, invalido liftui įrengti yra nepagrįstas, nes tai ne tiesioginiai ieškovo nuostoliai ir ne negautos pajamos. Manytina, kad ieškovas prašė priteisti išlaidas, nes tai jam buvusi didelė suma ir jis pats savo turimais resursais negalėjo įsirengti lifto, kad vėliau galėtų reikalauti priteisti jau patirtas išlaidas. Taigi, jei liftas sužalotam asmeniui šiuo atveju yra iš tiesų būtinas CK 1.5 str. įtvirtintų principų aspektu, atrodo teisinga priteisti reikalingą sumą į ateitį.

LAT yra pažymėjęs, kad papildomos išlaidos turi būti būtinos. Būtinumą nustato teismas, remdamasis įrodymais: medikų rekomendacijos, ekspertų išvados ir kt. Antai byloje *I. L. v. UAB „Vilniaus autobusai“*⁵³ LAT nustatė, kad ieškovas neįrodė, jog jam būtina slauga, todėl šių išlaidų nepriteisė.

---

⁵⁰ LAT CBS 2000 m. gegužės 29 d. nutartis c. b. *S.Bartoševičius v. UAB „Šalmesta“*, Nr. 3K-3-626/2000, kat. 3.

⁵¹ LAT CBS 2005 m. lapkričio 21 d. nutartis c. b. *S.Bartoševičius v. UAB „Šalmesta“*, Nr. 3K-3-598/2005, kat. 44.5.2.16.

⁵² LAT CBS 2006 m. spalio 30 d. nutartis c.b. *Z. J. v. J. B., UAB „Rejona“*, Nr. 3K-3-540/2006, kat. 16.2.4.

⁵³ LAT CBS 2007 m. vasario 6 d. nutartis c. b. *I. L. v. UAB „Vilniaus autobusai“*, Nr. Nr.3K-3-38/2007, kat. 44.5.2.16.

2.6 Neturtinė žala

Neturtinės žalos institutas Lietuvoje pakankamai naujas. Tarybinė teisė visiškai nepripažino neturtinės žalos atlyginimo galimybės. Neturtinės žalos galimybė buvo neigiama negalimumu tokios žalos įvertinti pinigais, aiškinimu, jog tai nėra prekė ir panašiai⁵⁴. Iš dalies su tokiu požiūriu sutinka ir V.Mikelėnas monografijoje „Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai“, bet dar priduria, kad kultų dviguba neturtinė žala, jeigu teisė į neturtinių vertybių pažeidimus iš viso nereaguotų, o civilinė teisė gali reaguoti vieninteliu būdu - už padarytą žalą nustatant piniginę kompensaciją⁵⁵.

Teisė į neturtinės žalos atlyginimą kyla jau iš Konstitucijos 30 str. Neturtinė žala reglamentuota abiejuose nepriklausomybės metais galiojusiuose CK, bet ji yra apibūdinta pakankamai lakoniškai. Pagal CK 6.250 str. 1 d. neturtinė žala yra asmens fizinis skausmas, dvasiniai išgyvenimai, nepatogumai, dvasinis sukrėtimas, emocinė depresija, pažeminimas, reputacijos pablogėjimas, bendravimo galimybių sumažėjimas ir kita, teismo įvertinti pinigais. Platesnis neturtinės žalos sąvokos aiškinimas tenka doktrinai ir teismų praktikai. Sveikatos sužalojimo bylose neturtinės žalos klausimas nagrinėjamas ypač dažnai. Autorius galvoja, kad besivystant teisinei sąmonei ir valstybės ekonomikai bei visuomenės materialinei gerovei, reikalavimų teismams priteisti neturtinę žalą dėl sužalotos sveikatos tik daugės, o reikalaujamos priteisti ir priteisiamos sumos - didės, nes visuomenė vis geriau supranta savo teisę į neturtinės žalos atlyginimą. Viena to priežasčių yra ta, kad masinės informacijos priemonės gausiai informuoja apie kai kurias sveikatos sužalojimo bylas, kuriose priteisiama neturtinė žala, kaip antai *N.Žungailienė v. Specialios paskirties UAB "Vilniaus troleibusai"*⁵⁶ ir *J.Zdanys v. VŠĮ "Marijampolės ligoninė"*⁵⁷.

Neturtinė žala pagal CK 6.250 str. 2 d. ir 6.263 str. 2 d. gali būti atlyginama tik įstatymų nustatytais atvejais, o dėl sveikatos sužalojimo atsiradusi neturtinė žala atlyginama visais atvejais (CK 6.250 str. 2 d.). Byloje *G.Blažiūnas v. Lietuvos Respublikos krašto*

---

⁵⁴ Žr. G. K. Matvejev. Osnovaniya graždansko-pravovoj otvetstvennosti. Maskva, 1970 P. 39-41.

⁵⁵ Žr. MIKELĖNAS, V. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995, P. 191.

⁵⁶ LAT CBS 2003 m. kovo 26 d. nutartis c.b. *N.Žungailienė v. Specialios paskirties UAB "Vilniaus troleibusai"*, Nr. 3K-3-371/2003, kat. 39.2.4.; 39.6.2.2.;39.6.2.12.

⁵⁷ LAT CBS 2005 m. balandžio 18 d. nutartis c.b. *J.Zdanys v. VŠĮ "Marijampolės ligoninė"*, Nr. 3k-7-255/2005, kat. 39.6.2.12.

*apsaugos ministerija*⁵⁸ buvo nagrinėjama ieškovo teisė priteisti neturtinę žalą už karo tarnybos metu sužalotą sveikatą. Karys tarnybos metu budėjo oro uosto patalpose ir jo sveikatą veikė kenksmingas faktorius – lėktuvų variklių keliamas triukšmas dėl ko jam vėliau buvo nustatytas profesinis susirgimas. Ieškovas reikalavo priteisti neturtinę žalą, nes dėl profesinės ligos apribotos ieškovo galimybės įsidarbinti, sumažėjo bendravimo galimybės (klausos pablogėjimas) ir kt. Kasacinės instancijos teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo priteistą neturtinės žalos atlyginimą, motyvuodamas tuo, kad šiuo atveju žalos atlyginimo klausimus reglamentuoja specialus įstatymas - Krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymas⁵⁹, o šio įstatymo 67 str. kario sveikatos sutrikimo atveju numatyta tik vienkartinė kompensacija, kuri tokiu atveju, kolegijos nuomone, apima visą ieškovui padarytą žalą, tiek turtinę, tiek ir neturtinę (tarp jų ir už ieškovo nurodomą ribotą jo galimybę įsidarbinti, klausos pablogėjimą ir kitus nepatogumus). Remiantis tokiu argumentu, neturtinė žala priteista nebuvo. Autoriaus, kaip teisės studento ir kaip karininko, nuomone tokia teismo pozicija nėra teisinga. Minėtame specialiajame įstatyme neturtinės žalos atlyginimas nėra minimas, taip pat neminimos tokios sąvokos kaip moralinė, nematerialinė žala. Manytina, kad šio įstatymo 67 str. numatyta vienkartinė kompensacija apima tik neigiamus nuostolius, taigi teismas nepagrįstai išplėtė vienkartinės kompensacijos tikslus, apimdamas ir neturtinę žalą. Taigi neturtinė žala kario sveikatos sužalojimo atveju turėtų būti priteisiama atskirai nuo specialiajame įstatyme nurodytos vienkartinės kompensacijos, remiantis bendrąja norma CK 6.250 str.

Toliau šiame darbe bus nagrinėjami šie du neturtinės žalos taikymo teismų praktikoje aspektai: neturtinės žalos atlyginimo dydis ir subjektai, turintys teisę į neturtinės žalos atlyginimą.

---

⁵⁸ LAT CBS 2004 m. sausio 12 d. nutartis c.b. *G.Blažiūnas v. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija*, Nr. 3K-3-31/2004, kat. 39.6.2.12.

⁵⁹ Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 1998 Nr.49-1325).

2.7 Neturtinės žalos atlyginimo dydis

Pagal CK 6.250 str. 2 d. teismas, nustatydamas neturtinės žalos dydį, turi atsižvelgti į jos pasekmes, žalą padariusio asmens kaltę, jo turtinę padėtį, padarytos turtinės žalos dydį bei kitas turinčias reikšmės bylos aplinkybes, taip pat į protingumo, sąžiningumo ir teisingumo kriterijus. Šioje normoje nėra pateiktas išsamus neturtinės žalos dydžio kriterijų sąrašas, nes, priklausomai nuo bylos aplinkybių, teismas gali pripažinti ir kitus neturtinės žalos atlyginimo dydžio nustatymo kriterijus. Taip pat reikia turėti omenyje, kad nors CK ir nenumato atlygintinos neturtinės žalos ribų (išimtis yra CK 6.754 str. 5 d.), bet kiti įstatymai tai gali numatyti. Pavyzdžiui Pacientų teisių ir žalos atlyginimo įstatymo 13 str. nustatyta, kad nustatant neturtinės žalos, išreikštos pinigais, dydį, atsižvelgiama į žalos padarymo aplinkybes, laikantis nuostatos, kad paprastai šis dydis kiekvienu atveju negali viršyti 50 minimalių mėnesinių algų⁶⁰.

Nors CK 6.250 str. 2 d. nėra pateiktas išsamus neturtinės žalos dydžio kriterijų sąrašas, teismai turėtų būti ypač atidūs, pripažindami tam tikras aplinkybes, kurios nėra minimos šioje normoje, žalos dydžio kriterijais. Teismų praktikoje kartais pasitaiko su tuo susijusių klaidų. Antai byloje *J.Ragelis v. Lietuvos Respublikos Teisingumo ministerija*⁶¹ apeliacinės instancijos teismas prašomos priteisti neturtinės žalos dydį sumažino atsižvelgiant į ieškovo visuomeninę ir socialinę padėtį. Kasacinės instancijos teismas ištaisė šią klaidą, pažymėdamas, kad tokie apeliacinės instancijos teismo pasirinkti kriterijai yra diskriminaciniai, taigi pažeidžiantys Konstitucijos 29 str. ir Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos⁶² 14 str. įtvirtintą asmenų lygiateisiškumo principą, nors šioje byloje buvo sprendžiami klausimai dėl neteisėtų prokuratūros veiksmų, LAT pozicija minėtu aspektu „prevenciškai“ svarbi ir kitoms bylų kategorijoms, tame tarpe ir sveikatos sužalojimo byloms.

Kasacinės instancijos teismas byloje *N.Žungailienė v. Specialios paskirties UAB "Vilniaus troleibusai"*⁶³ pažymėjo, kad esminis kriterijus, nustatant neturtinę žalą, sužalojus asmens sveikatą, yra sužalojimo sukeltos pasekmės ir dėl to patirti dvasiniai išgyvenimai,

⁶⁰ Lietuvos Respublikos pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymas (Valstybės žinios, 2004, Nr. 115-4284).

⁶¹ LAT CBS 2001 m. kovo 27 d. nutartis c.b. *J.Ragelis v. Lietuvos Respublikos Teisingumo ministerija*, Nr. 3K-3-155/2001, kat. 39.6.2.3.

⁶² Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija (Valstybės žinios, 1995, Nr. 40-987).

⁶³ LAT CBS 2003 m. kovo 26 d. nutartis c.b. *N.Žungailienė v. Specialios paskirties UAB "Vilniaus troleibusai"*, Nr. 3K-3-371/2003, kat. 39.2.4.; 39.6.2.2.; 39.6.2.12.

kurie teismų nustatyti įvertinant sužalojimo sunkumą, išlikusį ieškovės sveikatos ir išvaizdos pakenkimą, asmenines savybes – jauną amžių, profesinį išsilavinimą ir galimybių praradimą, mat, ieškovė buvo pradedančioji dailininkė. Taip pat nukentėjo jos bendravimas su mažamečiais vaikais ir kitais šeimos nariais, jai pačiai buvo reikalinga priežiūra. Šioje byloje buvo nustatytas atsakovo neatsargumas, nors civilinė atsakomybė jam kiltų ir be kaltės kaip didesnio pavojaus šaltinio valdytojui (CK 6.270 str.). Taip pat buvo pripažinta, kad bloga turtinė padėtis (turimos skolos) negali būti pagrindas žymiai mažinti atlygintinos neturtinės žalos dydį, nes tokiu atveju nepagrįstai nukentėtų ieškovė. Kasacinės instancijos teismas ieškovei šioje byloje priteisė 114 000 litų neturtinės žalos⁶⁴.

Kasacinės instancijos teismas byloje *P. D. v. R. V., A. V., T. V., T. V., M. G., I. V., A. V.*⁶⁵ didelę reikšmę nustatant neturtinės žalos dydį suteikė žalą padariusio asmens kaltės formai – tyčiniu nusikaltimu buvo sunkiai sutrikdyta žmogaus sveikata. Taip pat buvo išaiškinta, kad kaltės forma ir padaryta žala yra daug svarbesni kriterijai nei žalą padariusio asmens turtinė padėtis ar turtinės žalos atlyginimo aplinkybės.

Byloje *J.Zdanys v. VŠĮ "Marijampolės ligoninė"*⁶⁶ kasacinės instancijos teismas be kita ko pažymėjo, kad šalies ekonominio gyvenimo rodikliai, bendras pragyvenimo lygis, vidutinės gyventojų pajamos ir kiti ekonominio pobūdžio faktoriai atspindi žalą padariusio asmens – valstybės – turtinę padėtį ir yra svarbūs teisingos kompensacijos parinkimo požūriui, bet kai nagrinėjamas atsakomybės klausimas asmens, kuris pats atsako už savo prievoles, tai didesnę reikšmę turi tiesioginio skolininko turtinė padėtis, o ne apibendrinti krašto ekonominės padėties duomenys. Iš šios formuluotės galima daryti išvadą, kad šalies ekonominiai rodikliai nedidelės įtakos gali turėti net tada, kai skolininkas yra ne valstybė, o tarkim fizinis asmuo arba įmonė.

LAT taip pat yra išaiškinęs, kad neturtinės žalos dydžio kriterijumi turėtų būti ne tik neturtinę žalą padariusio asmens kaltė, bet ir tokią žalą patyrusio asmens kaltės buvimas, tai yra esant ieškovo kaltei dėl atsiradusios neturtinės žalos jam šios žalos dydis turi būti

---

⁶⁴ Renata Volodko „Šiuolaikinės civilinės teisės raidos tendencijose ir perspektyvose“ nurodo, kad kasacinės instancijos teismas priteisė 120 000 litų neturtinės žalos kompensacijos dydį. Žr. MIKELĖNAS, V. et al. *Šiuolaikinės civilinės teisės raidos tendencijos ir perspektyvos*. Vilnius: Justitia, 2007, P. 107.

⁶⁵ LAT CBS 2006 m. birželio 12 d. nutartis c.b. *P. D. v. R. V., A. V., T. V., T. V., M. G., I. V., A. V.* Nr. 3K-3-394/2006 kat. 44.2.4.2; 44.5.2.12; 44.5.2.16.

⁶⁶ LAT CBS 2005 m. balandžio 18 d. nutartis c.b. *J.Zdanys v. VŠĮ "Marijampolės ligoninė"*, Nr. 3k-7-255/2005, kat. 39.6.2.12.

mažinamas (*mutatis mutandis* taikoma CK 6.282 str. 1 d.)⁶⁷. Plačiau šis aspektas aprašytas skyriuje „Mišri kaltė“.

Byloje *Z. J. v. J. B., UAB „Rejona“*⁶⁸ pirmosios instancijos teismas, atsižvelgdamas į tai, kad atsakovas dalį žalos ieškovui kompensavo gera valia, sumažino priteistino neturtinės žalos atlyginimo dydį. Ši sprendimo dalis aukštesnių instancijų teismų pakeista nebuvo.

Nors ir nėra pateiktas išsamus neturtinės žalos dydžio kriterijų sąrašas, bet, autoriaus nuomone, visi CK 6.250 str. tiesiogiai nenumatyti, o doktrinoje ir teismų praktikoje išvesti kriterijai vis tiek savo prasme yra giminiški numatytiems šioje normoje arba, aiškinant per protingumo, sąžiningumo ir teisingumo kriterijus, yra atėję iš kitų normų, kaip antai mišrios kaltės taikymas nustatant neturtinės žalos dydį.

2.8 Subjektai, turintys teisę į neturtinės žalos atlyginimą

Kalbant apie subjektus, turinčius teisę į žalos atlyginimą dėl sveikatos sužalojimo, įstatymai, doktrina ir teismai visuotinai pripažįsta, jog tokią teisę turi tiesioginį poveikį savo sveikatai patyręs asmuo (pavyzdžiui, netinkamai gydytas ir dėl to buvęs sužalotas asmuo). LAT vaidmuo ypač didelis, aiškinant asmenų, kurie nebuvo sužaloti ar nepatyrė tiesioginio poveikio sveikatai, bet dėl egzistuojančio sąryšio su nukentėjusiu asmeniu patiria dvasinį diskomfortą - asmens, kuris buvo sužalotas skolininko ar kurio sveikatai kitaip tiesiogiai buvo pakenkta giminės ir artimieji. Įstatymų leidėjas CK 6.283 str. teisę į neturtinės žalos atlyginimą pripažįsta suluošintam ar kitaip sužalotam asmeniui. Kiti teisės aktai suluošintų ar sužalotų asmenų artimųjų (toliau tokie asmenys taip pat vadinami - „sužalotų asmenų artimaisiais“) teisės į neturtinės žalos atlyginimą taip pat nereglamentuoja. Šiuo klausimu LAT pasisakė byloje *E.Lukoševičius v. VĮ "Visagino pirminės sveikatos priežiūros centras"*⁶⁹. Šioje byloje žemesnių instancijų teismai sužaloto asmens tėvo reikalavimą dėl neturtinės žalos priteisimo už atsakovo gydytojų netinkamą diagnozę ir gydymą atmetė, bet kasacinės instancijos teismas grąžino bylą nagrinėti iš naujo, nes žemesnių instancijų teismai neišsiaiškino, kokios neturtinės žalos buvo reikalaujama priteisti - gydytojų veiksmais sužalotos mergaitės ar jos tėvo. Tai yra svarbu, nes priklausomai nuo to teismas turėtų

⁶⁷ Žr. pvz. LAT CBS 2005 m. balandžio 25 d. nutartį c. b. *A.Daukantas v. VŠĮ Kauno 2-oji klinikinė ligoninė*, Nr. 3K-3-222/2005, kat. 44.2.4.2; 44.5.2.15.

⁶⁸ LAT CBS 2006 m. spalio 30 d. nutartis c.b. *Z. J. v. J. B., UAB „Rejona“*, Nr. 3K-3-540/2006, kat. 16.2.4.

⁶⁹ LAT CBS 2002 m. gruodžio 30 d. nutartis c. b. *E.Lukoševičius v. VĮ "Visagino pirminės sveikatos priežiūros centras"*, Nr. 3K-3-1108/2002, kat 39.6.2.12.

atitinkamai formuluoti teismo sprendimo rezoliucinę dalį, kam priteisti žalą - vaikui ar tėvui, nes CK 3.161 str. 4 d. įtvirtinta principinė nuostata, kad tėvų ir vaikų turtas yra atskiras. Teismai šioje byloje nesprenė sužaloto asmens artimajam priteistinos neturtinės žalos dydžio, bet LAT neatmetė galimybės šiam tokią priteisti. Neaišku, ar jei iš žemesnių instancijų teismų sprendimų būtų aišku, kad reikalaujama priteisti neturtinę žalą sužaloto asmens artimajam LAT šią teisę būtų pripažinęs, nes nutartyje nėra pripažįstama šio asmens teisė į neturtinę žalą, o yra tik įpareigojimas teismui iš naujo aiškintis, kam reikalaujama priteisti neturtinę žalą: netinkamai gydytai mergaitei (kurią atstovauja jos įstatyminis atstovas tėvas) ar dvasinių išgyvenimų patyrusiam jos tėvui.

Byloje *J.Zdanys v. VŠĮ "Marijampolės ligoninė"*⁷⁰ teismai pripažino sužalotų asmenų artimųjų (abiejų tėvų) teisę dėl atsakovo darbuotojų nusikalstamų veiksmų, sukėlusių naujagimių sužalojimus, gauti neturtinės žalos atlyginimą. Naujagimių tėvai reikalavo priteisti po 400 000 Lt sužalotiems jų vaikams, o jiems patiems – po 100 000 Lt neturtinės žalos atlyginimo kiekvienam. Visų trijų instancijų teismai abiejų dvynukų ir abiejų tėvų neturtinę žalą vertino vienodai. Kaip antai, pirmosios instancijos teismas tėvų žalą įvertino po 100 000 litų, o apeliacinės ir kasacinės instancijos teismai po 50 000 litų. Ieškovai nediferencijavo tėvų ir naujagimių patirtos neturtinės žalos, bet byloje sukaupti duomenys leidžia suprasti, kad tiek kiekvienas iš tėvų, tiek kiekvienas iš naujagimių patyrė skirtingą neturtinę žalą. Antai naujagimis Laurynas po apdegimo buvo operuotas tris kartus, o Martynas - du kartus. Atitinkamai manytina, kad pirmasis berniukas buvo smarkiau apdeginamas negu pirmasis ir patyrė daugiau kančių. Berniukų tėvas buvo odos donoru savo vaikams (motina - ne), o tai, kaip LAT pripažino sukėlė jam dar ir papildomą neturtinę žalą. Manytina, kad tėvui turėjo būti priteista didesnė neturtinė žala ar bent jau pasisakyta dėl kiekvieno ieškovo patirtos žalos atskirai.

Toks naujagimių tėvų (o taip pat ir pačių naujagimių) patirtos žalos suvienodinimas gali būti paaiškinamas moralės aspektu, bet teisinis ir moralinis vertinimas dažnai nesutampa. Šioje byloje lieka neatsakyta į klausimą, koku teisiniu pagrindu teismai priteisė žalos atlyginimą sužalotų asmenų artimiesiems, nes bent jau LAT nutartyje aiškaus pagrindimo nėra. Kasacinės instancijos teismas pažymėjo, kad naujagimių didelio sužalojimo atveju, neturtinė žala buvo padaryta jiems patiems, jų tėvui, kaip priverstiniam donorui, ir tėvams dėl ypatingo dvasinio ir fizinio, vaikų ir tėvų ryšio.

---

⁷⁰ LAT CBS 2005 m. balandžio 18 d. nutartis c.b. *J.Zdanys v. VŠĮ "Marijampolės ligoninė"*, Nr. 3k-7-255/2005, kat. 39.6.2.12.

Asmeniui, kuris pats nepatyrė fizinių sužalojimų, bet išgyveno dėl jo bejėgių naujagimių sužalojimo, teisingumo sumetimais neturtinė žala gali būti priteisiama pagal konkrečios bylos aplinkybes. Kaip jau minėta, įstatymai tiesiogiai tokios žalos atlyginimo nenumato, o šioje nutartyje nuorodų į teismų praktiką ar kt. teisės šaltinius, pagrindžiančius sužalotų asmenų artimųjų teisę į neturtinės žalos atlyginimą, nėra. Renata Volodko „Šiuolaikinės civilinės teisės raidos tendencijose ir perspektyvose“ klausia, „(...) ar civiliniam įstatymui aiškiai ir nedviprasmiškai suteikiant teisę tėvams reikalauti neturtinės žalos atlyginimo tik jų vaikų neteisėto gyvybės atėmimo atveju pagal CK 6.284 str. 1 d., tokia pat teisė egzistuoja ir gali būti įgyvendinama, jei vaikai po sveikatos sužalojimo lieka gyvi ir patys (ar per įstatyminius atstovus) gali įgyvendinti teisę į neturtinės žalos atlyginimą, juo labiau, kad nėra įstatymo, kuris suteiktų neturtinės žalos kompensavimo reikalavimo galimybę gyvų nukentėjusių pacientų tėvams“⁷¹. Autorius sutinka su R.Volodko nuomone, kad įstatymai nereglamentuoja sužalotų asmenų artimiesiems padarytos neturtinės žalos kompensavimo reikalavimo galimybės, bet nesutinka su jos interpretacija apie CK 6.284 str. 1d. taikymą. Autoriaus manymu, CK 6.284 str. 1 d. suteikia teisę tėvams reikalauti neturtinės žalos atlyginimo tik tuo atveju, jei jų vaikai, kuriems neteisėtai atimta gyvybė, turėtų pareigą juos išlaikyti ir patys tėvai būtų nedarbingi. Šioje normoje yra reglamentuojamas žalos atlyginimas dėl maitintojo netekimo, tame tarpe ir neturtinės žalos. Taigi formaliai vertinant CK 6.283 str. 1 d. ir 6.284 str. 1 d. neturėtų būti priteisiama neturtinė žala tėvams tiek vaiko sužalojimo, tiek gyvybės atėmimo atveju.

Teismai kitaip įvertino sužalotų asmenų artimųjų teisę į neturtinės žalos atlyginimą byloje *A.Daukantas v. VŠĮ Kauno 2-oji klinikinė ligoninė*⁷². Šioje byloje nagrinėta nukentėjusio berniuko ir jo motinos patirta neturtinė žala dėl ligoninės darbuotojų netinkamais veiksmais sukkelto kraujo užkrėtimo. Apeliacinės instancijos teismas priteisė berniukui ir jo motinai neturtinės žalos atlyginimą. Kasacinės instancijos teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo sprendimo dalį, kuria iš atsakovo ieškovės A. Daukantienės naudai priteistas neturtinės žalos atlyginimas. LAT pasisakė, kad neturtinė žala yra asmeninio pobūdžio, todėl kiti asmenys, kurie nėra nukentėjusieji, bet susiję su asmeniu, patyrusiu tokią žalą, teisę į neturtinės žalos atlyginimą turi tik išimtiniais atvejais. Teismas

---

⁷¹ MIKELĖNAS, V. et al. *Šiuolaikinės civilinės teisės raidos tendencijos ir perspektyvos*. Vilnius: Justitia, 2007, P. 93.

⁷² LAT CBS 2005 m. balandžio 25 d. nutartis c. b. *A.Daukantas v. VŠĮ Kauno 2-oji klinikinė ligoninė*, Nr. 3K-3-222/2005, kat. 44.2.4.2; 44.5.2.15.

šià pozicijà grindè jau darbe minèta Europos Tarybos Komiteto rezoliucija Nr. (75)7⁷³, kurioje rekomenduota valstybèms – Europos Tarybos narèms – savo įstatymuose numatyti teisè į neturtinès žalos atlyginimà, sužalojus sveikatà.

Rezoliucijoje numatytas bendras principas, kad sužalotų asmenų artimieji neturi teisès į neturtinès žalos atlyginimà dėl išgyvenimù, susijusių su nukentėjusio asmens sužalojimu. Nors Lietuva yra Europos Tarybos narè nuo 1993 m.⁷⁴, bet šios rezoliucijos nuostatos nacionalinèje teisèje nèra įgyvendintos, nepaisant to, teismai šiuo dokumentu kaip teisès šaltiniu gali remtis, kà kasacinès instancijos teismas šiuo atveju ir padarè. Pagal šià rezoliucijà sužalotų asmenų artimieji turi teisè į neturtinès žalos atlyginimà tik patyrus nepaprastai didelius išgyvenimus, susijusius su nukentėjusiojo sužalojimu. Teismo nuomone, dėl to, kad CK nenumatyta kitų asmenų teisè reikalauti neturtinès žalos atlyginimo už nukentėjusiojo asmens sužalojimus bendrais pagrindais, ieškovè neturi teisès reikalauti neturtinès žalos už sūnaus A. Daukanto patirtà žalà sveikatai.

Kaip jau darbe minèta, byloje *E.Lukoševičius v. VĮ "Visagino pirminès sveikatos priežiūros centras"* nebuvo aiškiai pasisakyta, ar sužalotų asmenų artimieji turi teisè į neturtinès žalos atlyginimà, bet tokia galimybè ir nepaneigta. Vertètų palyginti bylas *J.Zdanys v. VŠĮ "Marijampolès ligoninè"* (toliau šiame skyriuje vadinama - „pirmoji byla“) ir *A.Daukantas v. VŠĮ Kauno 2-oji klinikinè ligoninè* (toliau šiame skyriuje vadinama - „antroji byla“) ir pasiaiškinti, kas galèjo nulemti skirtingà pozicijà dėl sužalotų asmenų artimųjų teisès į neturtinès žalos atlyginimà. Reikia atkreipti dèmesį į tai, kad tarp šių dviejų nutarèių prièmimo praèjo labai mažas laiko tarpas - tik viena savaitè, galbūt kolegija nebuvo įsigilinusi į neseniai priimtà nutartį, bet tokia prielaida abejotina, nors ir teisèjų kolegijù sudètys iš esmès visiškai nesutapo - tik vienas asmuo dalyvavo nagrinèjant abi bylas.

Skirtingà šių bylų išsprendimà nagrinèjamu klausimu, autoriaus nuomone, nulèmè visiškai skirtingos bylos aplinkybès. Antrojoje byloje buvo padaryta daug mažesnè neturtinè žala pacientui, o ir jokiù liekamųjų reiškiniù vaiko sveikatai nepadaryta - jis pasveiko. Pirmojoje byloje gi priešingai: neturtinè žala didelè, o pacientai nekokybiškù medikù paslaugù padarinius jaus visà gyvenimà. Be to, antrojoje byloje dėl žalos pacientui iš dalies buvo kalta ir jo motina, taigi byloje buvo nustatyta mišri kaltè, o tai buvo dar vienas argumentas nepriteisti neturtinès žalos paciento motinai. Antrojoje byloje teismas savo

⁷³ Žr. 1975 m. kovo 15 d. Europos Tarybos Komiteto rezoliucijos Nr. (75)7 13 punktà.

⁷⁴ Žr. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimà dėl Lietuvos Respublikos prisijungimo prie Europos Tarybos statuto (Valstybès žinios, 1993, Nr. 15-377).

poziciją grindė jau minėtos Europos Tarybos Komiteto rezoliucijos nuostatomis. Manytina, kad pirmosios bylos aplinkybės buvo išimtis iš rezoliucijoje apibrėžto bendro principo, kad kiti asmenys neturi teisės į neturtinės žalos atlyginimą dėl išgyvenimų, susijusių su nukentėjusio asmens sužalojimu - kasacinės instancijos teismas pripažino, kad dvynukų tėvai patyrė nepaprastai didelius išgyvenimus: jeigu fizinė žala yra padaryta ką tik gimusiems naujagimiams, lauktiems šeimoje, siejant su šiuo faktu gražias bendro normalaus gyvenimo viltis, tai pats naujagimių žalojimo faktas abiem tėvams sukelia neigiamus ypač didelius dvasinius išgyvenimus⁷⁵. Vis dėl to atrodytų, kad diskusijų dėl šio klausimo skirtingo vertinimo teismų praktikoje būtų mažiau, jei ir pirmojoje byloje būtų paminėta rezoliucija ir paaiškinta, kad byloje nustatytos aplinkybės teismą įpareigoja taikyti rezoliucijoje minima išimtį iš bendro principo, t. y. priteisti sužalotų asmenų artimiesiems neturtinės žalos atlyginimą. Renata Volodko „Šiuolaikinės civilinės teisės raidos tendencijose ir perspektyvose“ teigia, kad LAT, priėmęs nutartį, antrojoje byloje tarsi „apvertė“ anksčiau paminėtą ir teismų praktikos išplėtotą nuostatą, pasakydamas, kad sužalotų asmenų artimiesiems neturtinės žalos atlyginimą priteisti galima nebent jie patirtų nepaprastai didelius išgyvenimus. Autorius neįžvelgia jokio teismų praktikos apvertimo, kadangi, kaip jau minėta, bylos aplinkybės visai kitos, o jos ir lėmė kitokią LAT' o poziciją nei pirmojoje byloje.

Be to, reikia turėti omenyje, kad pirmoji byla buvo ypač plačiai nušviesta visuomenei ir į įvykius joje buvo reaguojama jautriai. Visuomenė taip pat sužinojo, kad yra galimybė ne tik dėl medikų kaltės nukentėjusių asmenų, bet dar ir jų artimiesiems priteisti neturtinės žalos atlyginimą. Teismas šioje byloje neaiškino apie tai, kad tik išimtiniais atvejais sužalotų asmenų artimiesiems galima priteisti neturtinės žalos atlyginimą. LAT nutartis antrojoje byloje, autoriaus nuomone, yra prasminga, nes papildė pirmąją, o tai, matyt, apsaugojo teismus nuo gausybės nepagrįstų ieškinių, o dar svarbiau teismams ir teisininkams buvo išaiškinta, kokioms sąlygoms esant galimas neturtinės žalos priteisimas sužalotų asmenų artimiesiems.

Manytina, kad argumentas „už“ neturtinės žalos atlyginimą sužalotų asmenų artimiesiems gali būti tas, kad jie, patirdami dvasines kančias ir sukrėtimus, tuo pačiu patiria ir žalą savo sveikatai. Juk net ir Lietuvos Respublikos sveikatos sistemos įstatymo 2 str.

---

⁷⁵ LAT CBS 2005 m. balandžio 18 d. nutartis c.b. *J.Zdanys v. VŠĮ "Marijampolės ligoninė"*, Nr. 3k-7-255/2005, kat. 39.6.2.12.

reglamentuota, kad sveikata - asmens ir visuomenės fizinė, dvasinė ir socialinė gerovė⁷⁶. Reiškia dvasinės būsenos sukrėtimas gali būti laikomas sveikatos sužalojimu.

2.9 Priežastinis ryšys

Pradžioje tikslinga panagrinėti priežastinio ryšio taikymą teismų praktikoje iki įsigaliojant dabartiniam Civiliniam kodeksui. Anksčiau galiojusiam CK priežastinis ryšys reglamentuotas nebuvo - jo aiškinimas buvo paliktas doktrinai ir teismų praktikai. Doc. V. Mizaras teigia, kad LAT iki dabartinio CK įsigaliojimo, pripažino tiesioginį priežastinį ryšį. Šią poziciją jis grindžia tuo, kad LAT 1998 m. gegužės 15 d. apžvalgoje Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 7, 7-1 straipsnių ir Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo taikymo teismų praktikoje, nagrinėjant garbės ir orumo gynimo civilines bylas, buvo teigiama, kad asmuo, atsakingas tik už savo veiksmais padarytą žalą, kuri yra tiesioginė jo veiksmo priežastis. Anot V. Mizaro, artėjantis naujojo CK priėmimas ir doktrina, darė įtaką, todėl vėlesnėje teismų praktikos taikant įstatymus dėl atlyginimo turtinės žalos, padarytos eismo įvykio metu, apibendrinimo apžvalgoje pripažįstamas ir netiesioginis bei adekvatus priežastinis ryšys⁷⁷.

Autorius sutinka su argumentu, kad artėjantis naujojo CK priėmimas ir tendencijos doktrinoje įtakojo teismų praktiką, bet taip pat reikėtų pastebėti, kad bent jau sveikatos sužalojimo aspektu LAT ir anksčiau pripažino ne vien tiesioginį priežastinį ryšį. 1996 m. gruodžio 30 d. LAT Aukščiausiojo Teismo Senato apžvalgoje dėl įstatymų taikymo teismų praktikoje, nagrinėjant civilines bylas dėl atlyginimo žalos, padarytos sužalojus asmenį, kitaip pakenkus jo sveikatai arba atėmus gyvybę pripažįstama, kad priežastinį ryšį nustatyti nėra sunku, kai žala atsiranda tuoj pat po neteisėtos veikos, t. y. kai tarp jų yra tiesioginis priežastinis ryšys. Taip pat teigiama, kad tais atvejais, kai žala yra sąlygota kelių priežasčių, privalu nustatyti pagrindinę priežastį, dėl kurios atsirado žala (pakankamos priežasties teorija). Taip pat išvardijama, kas turi būti nustatyta priežastinio

---

⁷⁶ Lietuvos Respublikos sveikatos sistemos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 1998, Nr. 112-3099).

⁷⁷ Žr. MIKELĖNAS, V. et al. *Šiuolaikinės civilinės teisės raidos tendencijos ir perspektyvos*. Vilnius: Justitia, 2007, P. 68-69.

ryšio tarp neteisėtos veikos ir atsiradusios žalos faktui įrodyti: 1) atsakovas turėjo teisinę pareigą; 2) ją atsakovas pažeidė; 3) šiuo pažeidimu padarė žalą; 4) nėra kitų pašalinių įvykių, galėjusių nutraukti priežastinio ryšio grandinę; 5) kitas svarbias aplinkybes, o tai, autoriaus nuomone, yra lankstaus priežastinio ryšio teorijos pripažinimas.

Pagal CK 6.247 str. atlyginami tik tie nuostoliai, kurie susiję su veiksmais (veikimu, neveikimu), nulėmusiais skolininko civilinę atsakomybę tokiu būdu, kad nuostoliai pagal jų ir civilinės atsakomybės prigimtį gali būti laikomi skolininko veiksmų (veikimo, neveikimo) rezultatu. Iš šios normos matyti, kad įstatymų leidėjas nustato, jog priežastiniam ryšiui nustatyti reikalinga prielaida - skolininko neteisėti veiksmai turi būti pakankama sąlyga atsirasti žalai. Taigi Lietuvos civilinėje teisėje įtvirtinta lankstaus priežastinio ryšio doktrina, leidžianti teismui konkrečioje byloje atsižvelgti į teisėtus ieškovo ir atsakovo interesus ir daugelį kitų aplinkybių: nukentėjusiojo elgesį, kaltės laipsnį ir panašiai, tokiu būdu priimant įmanomai teisingiausią sprendimą⁷⁸. Lietuvos teismai pripažįsta priežastinio ryšio skirstymą į faktinį ir teisinį⁷⁹.

Nustatant faktinį priežastinį ryšį yra taikoma 2005 metais sudarytuose Europos deliktų teisės principų 3:103 str. (angl.- *Principles of European tort law*), ir kituose deliktų teisės šaltiniuose pripažįstama *Conditio sine qua non* taisyklė: reikia įvertinti, ar žala būtų atsiradusi, jei skolininkas neatliktų neteisėtų veiksmų, kitaip tariant, ar neteisėti veiksmai yra pakankama žalos atsiradimo priežastis (angl.- *An activity or conduct is a cause of the victim's damage if, in the absence of the activity, the damage would not have occurred*)⁸⁰. Nustatant teisinį priežastinį ryšį sprendžiamas klausimas, ar padariniai nėra pernelyg nutolę nuo neteisėtų veiksmų. Taigi net ir nesant faktinio priežastinio ryšio, teisinis ryšys gali būti nustatomas ir jo gali pakakti civilinei atsakomybei atsirasti, o, esant faktiniam priežastiniam ryšiui, teisinis taip pat visada bus.

Be to, LAT pažymi, kad priežastinis ryšys yra teisinė, o ne biologinė ar fizikinė kategorija. Yra ar ne priežastinis ryšys, sprendžia teismas, visapusiškai įvertinęs visus bylos faktus, o ne kiti asmenys (ekspertai). Dėl to, sprendžiant klausimą, yra ar ne priežastinis

⁷⁸ Žr. MIKELĖNAS, V. *Civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Pirmasis tomas*. Vilnius: Justitia, 2003. P. 337-338.

⁷⁹ LAT CBS 2005 m. lapkričio 9 d. nutartis c. b. R. Berželionytė v. VšĮ „Vilniaus universiteto ligoninės Santariškių klinika“, Nr. 3K-3-566/2005, kat. 44.5.2.15.

⁸⁰ Žr. *Principles of European tort law: Text and Commentary* (Paperback). Springer, 2005.

ryšys, negalima apsiriboti vien ekspertų išvada, o būtina įvertinti visus byloje esančius įrodymus⁸¹.

2.10 Kaltė

Kaltės supratimas senajame ir naujajame CK nevienodas, todėl ir teismų praktika laikui bėgant keitėsi. Senajame CK kaltė buvo civilinės atsakomybės sąlyga (231 str., 483 str.), bet sampratos pateikta nebuvo, todėl ją aiškino doktrina ir teismų praktika. Lietuvoje iki nepriklausomybės atstatymo kaip ir likusioje Sovietų sąjungos dalyje vyravo subjektyvus kaltės aiškinimas. Atkūrus nepriklausomybę, šio sovietinio aiškinimo taip pat ne iš karto atsisakyta. Subjektyviam kaltės aiškinimui būdingas asmens vertinimas - tai yra jo psichikos santykis su veika ir padariniais, t. y. ar asmuo suvokia savo neteisėtus veiksmus ir žalą kaip tų veiksmų pasekmę ir kaip juos vertina. Iš esmės būtent taip kaltės samprata aiškinama baudžiamojoje teisėje tiek okupaciniu laikotarpiu, tiek ir dabar (BK 14 - 16 str.)⁸².

Baudžiamosios atsakomybės taikymo tikslas yra nubaudimas, prevencija ir kt., todėl reikia vertinti nusikalstamą veiką padariusį asmenį kaip subjektą, subjektyviąją veikos pusę ir kt., kad būtų galima įvertinti, galima asmenį bausti ar ne. Europos valstybėse deliktų teisėje jau nuo XIX amžiaus vyrauja objektyvus kaltės sampratos aiškinimas. Objektyviam aiškinimo būdui būdingas išorinis asmens faktinio elgesio vertinimas pagal objektyvų protingo asmens (lot. *Bonus pater familias*) elgesio standartą. Objektyvus kaltės aiškinimas rodo, kad atsakomybės taikymo tikslas yra kompensuoti nuostolius. Pagal objektyvų aiškinimą kaltė civilinėje atsakomybėje suprantama, kaip asmens elgesio neatitikimas objektyviam elgesio standartui konkrečioje situacijoje, kai asmuo nesielgia taip, kaip turėtų elgtis protingas žmogus. Būtent taip kaltė apibūdinama dabartinio CK 6.248 str. 3 d., kur numatyta, kad asmuo yra laikomas kaltu, jei jis nebuvo tiek rūpestingas ir apdairus, kiek atitinkamomis sąlygomis buvo būtina⁸³.

Lietuvoje iš esmės iki pat XX a. pabaigos dominavo subjektyvus kaltės kaip civilinės atsakomybės sąlygos aiškinimas. Apžvalgos skyriuje „Kaltė“ nėra kaltės sąvokos ir aiškinimo, bet skyriuje „Mišri atsakomybė“ apie nukentėjusio asmens neatsargumą rašoma

⁸¹ LAT CBS 2005 m. lapkričio 9 d. nutartis c. b. R. Berželionytė v. VšĮ „Vilniaus universiteto ligoninės Santariškių klinika“, Nr. 3K-3-566/2005, kat. 44.5.2.15.

⁸² Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2000, Nr.89-2741).

⁸³ Žr. MIKELĖNAS, V. et al. *Šiuolaikinės civilinės teisės raidos tendencijos ir perspektyvos*. Vilnius: Justitia, 2007, P. 60-61.

taip: „Dideliu neatsargumu reikėtų laikyti tokį nukentėjusiojo neatsargumą, kuomet asmuo numatė ar galėjo numatyti savo veiksmų žalingas pasekmes, bet lengvabūdiškai tikėjosi jų išvengti, t. y. neatsargumą dėl lengvabūdiško pasitikėjimo (pvz., asmens girtumas, apsvaigimas nuo narkotinių ar toksinių medžiagų, neturėjimas teisės dirbti su atitinkamais mechanizmais ir kitos teismo pripažintos aplinkybės, patvirtinančios asmens didelį neatsargumą). Neatsargumas dėl nerūpestingumo, t. y. kuomet nukentėjęs nenumatė savo veikos pasekmių, nors privalėjo ir galėjo jas numatyti, dažniausiai esti paprastas neatsargumas“, o tai rodo, kad buvo vis dar pripažįstamas subjektyvus aiškinimas. Pastebėtina, kad dar prieš įsigaliojant naujam CK pasirodžiusioje teismų praktikoje, taikant įstatymus, dėl atlyginimo turtinės žalos, padarytos eismo įvykio metu, apibendrinimo apžvalgoje buvo pripažintas objektyvus kaltės sampratos aiškinimas: „Civilinėje teisėje nėra svarbus žalą padariusio asmens veiksmų vidinis vertinimas, asmens požiūris į savo veiksmus, į jų pasekmes bei asmens elgesio visuomeninis įvertinimas. Į pirmą eilę iškeliamas žalą padariusio asmens faktinio elgesio ir tam tikro elgesio standarto santykis. Asmuo pripažįstamas kaltu dėl žalos padarymo, jeigu jo elgesys neatitinka įstatymuose ar kituose teisės aktuose nustatytų veikimo tam tikroje situacijoje standartų, nes jis nesugebėjo elgtis taip, kaip turėjo pasielgti protingas žmogus“⁸⁴. Po šios apžvalgos ir naujojo CK įsigaliojimo objektyvus kaltės sąvokos aiškinimas aptinkamas ir daugelyje LAT nutarčių⁸⁵.

Svarbus tas aspektas, kad kaltės sampratos civilinėje teisėje ir viešosios teisės šakose skiriasi, bet visgi atsakovai pripažinti nekaltais administracinėse ar baudžiamosiose bylose tuo klaidingai motyvuoja tariamą savo kaltės nebuvimą ir civilinėse bylose. LAT yra išaiškinęs, kad teismo nuosprendis civilinėje byloje turi ribotą prejudicinę galią.

Nagrinėjant civilinę bylą iš naujo neturi būti įrodinėjamos administracinėse ar baudžiamosiose bylose nustatyti prejudiciniai faktai (Civilinio proceso kodekso (toliau taip pat vad. – „CPK“) 182 str. 2 ir 3 d.⁸⁶). Kita vertus teismas nėra saistomas teismo nuosprendžiu tais atvejais, kai sprendžiamas klausimas dėl faktų, kurie baudžiamąją bylą nagrinėjusio teismo nebuvo nagrinėti ir vertinti. Baudžiamojoje byloje teisiamojo asmens veiksmai verti-

---

⁸⁴ 2000 m. birželio 16 d. LAT Senato apžvalga dėl teismų praktikos taikant įstatymus dėl atlyginimo turtinės žalos, padarytos eismo įvykio metu, apibendrinimo.

⁸⁵ Žr. pvz. LAT CBS 2001 m. lapkričio 14 d. nutartis c.b. *L.M.Sandienė v. Kauno Raudonojo Kryžiaus ligoninė*, Nr. 3K-3-1140/2001, kat. 39.6.2.12.

⁸⁶ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2002 m. Nr. 36-1340).

nami baudžiamosios atsakomybės požiūriu. Tuo tarpu civilinėje byloje asmens veiksmai vertinami civilinės atsakomybės požiūriu.

Baudžiamojoje ir civilinėje teisėje asmens veiksmų neteisėtumas, kaltė vertinami pagal skirtingus kriterijus. Todėl baudžiamosios teisės požiūriu asmens veiksmai gali būti teisėti, o civilinės teisės požiūriu – neteisėti. Tai reiškia, kad baudžiamosios teisės požiūriu asmens veiksmai gali nesukelti baudžiamojoje teisėje numatytų teisinių padarinių, tačiau gali sukelti civilinius teisinius padarinius⁸⁷. Kūno sužalojimo byloje *V. R. v. F. A. K.*⁸⁸ pirmosios instancijos teismas pritaikė aukščiau paminėtoje nutartyje nustatytą praktiką dėl teismo nuosprendžių ribotos prejudicinės galios civilinėse bylose: „Ta aplinkybė, kad atsakovas nebuvo nubaustas už Kelių eismo taisyklių pažeidimą baudžiamąja ir administracine tvarka, neatleidžia atsakovo nuo civilinės deliktinės atsakomybės už nukentėjusiajam padarytą žalą“. Taip pat šioje byloje buvo remiamasi baudžiamojoje ir administracinėje bylose šalių duotais paaiškinimais ir kitais bylos nagrinėjimo metu surinktais įrodymais. Visgi manytina, kad kasacinės instancijos teismas šioje byloje vienu aspektu nebuvo teisus: apeliaciniame skunde ieškovas prašė padidinti neturtinės žalos atlyginimą, šį reikalavimą grįsdamas tuo, kad apeliacinės instancijos teismas nukrypo nuo teismų praktikos (LAT BBS 2004 m. birželio 29 d. nutartis b.b. Nr. 2K-474/2004) dėl neturtinės žalos atlyginimo, nepagrįstai sumažindamas priteisiamą sumą. Kasacinės instancijos teismas šio reikalavimo netenkino, kadangi nagrinėjamos ir kasatoriaus nurodytos bylos aplinkybės skiriasi, mat kasatoriaus nurodomoje baudžiamojoje byloje nustatyta, kad kaltininkė, neblaivi vairuodama automobilį ir važiuodama per nelygiareikšmių kelių sankryžą, nepraleido pagrindiniu keliu iš dešinės pusės važiuojančio automobilio, su juo susidūrė, pastarasis užvažiavo ant šaligatvio ir partrenkė pėsčiašias. Eismo įvykio metu buvo sutrikdyta pėsčiųjų ir antrojo automobilio vairuotojos sveikata. Eismo įvykio kaltininkė buvo pripažinta kalta ir nuteista laisvės atėmimu. Anot kasacinės instancijos teismo kolegijos, kasatoriaus lyginamos bylos su nagrinėjama byla faktinės aplinkybės nėra iš esmės panašios, nes šiuo atveju atsakovas nebuvo nubaustas baudžiamąja ir administracine tvarka. Autorius mano, kad kasacinės instancijos teismas be reikalo suteikė reikšmę tam skirtumui, kad vienoje byloje avarijos kaltininkas buvo nuteistas, o kitoje - ne. Reikėtų lyginti bylų faktines aplinkybes, o nuosprendžio buvimas ar nebuvimas nėra bylos faktinė aplinkybė. Teismas galėjo pagrįsti

---

⁸⁷ Žr. LAT CBS 2001 m. lapkričio 15 d. nutartis c.b. *N.Kutyriova v. D.Potašov*, Nr. 3K-7-874/2001, kat. 15.2.2.3.

⁸⁸ LAT CBS 2006 m. sausio 4 d. nutartis c.b. *V. R. v. F. A. K.*, Nr. 3K-3-9/2006, kat. 44.2.4.2.

teiginį, kad šių bylų faktinės aplinkybės skiriasi, teigdamas, pvz., kad kasatoriaus nurodytoje byloje vairuotoja vairavo neblaivi, o nagrinėjamoje byloje vairuotojas buvo blaivus, todėl vieno ir kito vairuotojo neatsargumo laipsniai skiriasi ir pan.

CK 6.248 str. 2 d. numatytos dvi kaltės formos: tyčia ir neatsargumas. Tyčia laikomas toks asmens elgesys, jeigu asmuo veikia neteisėtai ir siekdamas padaryti žalos. Neatsargumu laikomas elgesys, kai asmuo tam tikromis aplinkybėmis elgėsi nepakankamai apdairiai, rūpestingai, atidžiai. Neatsargumas skirstomas į didelį neatsargumą ir paprastą neatsargumą. Didelis neatsargumas – paprasčiausių atidumo, rūpestingumo taisyklių nepaisymas. Paprastas neatsargumas – griežtesnių rūpestingumo, atidumo taisyklių pažeidimas⁸⁹.

Didelis neatsargumas gali pasireikšti, kai, pvz., pėsčiasis eina per kelią, degant raudonam šviesoforo signalui, ir yra sužalojamas arba vairuotojas neblaivus vairuoja automobilį ir sukelia eismo įvykį.

Byloje *J.Zdanys v. VŠĮ "Marijampolės ligoninė"*⁹⁰ dideliu neatsargumu pripažinta naujagimių nepriežiūra, pasireiškusi ligoninės darbuotojams juos padedant ir ilgesniam laikui paliekant ant per karšto pagrindo, nuo kurio gauti gyvybei pavojingi kūno nudegimai, nes tai aiškus rūpestingumo neužtikrinimas. Nenusideginti supančioje aplinkoje siekia ir dažniausiai pajėgia kiekvienas savo veiksmus gebantis valdyti asmuo. Bejėgius asmenis, šiuo atveju naujagimius, prižiūrintis medicinos personalas privalo užtikrinti, kad prižiūrimas asmuo nebūtų nudegintas.

Autorius dėl neatsargumo formos šioje situacijoje yra kitos nuomonės. Sutiktina, kad kiekvienas protingas žmogus sugeba nenusideginti supančioje aplinkoje, bet šioje situacijoje buvo apdeginti naujagimiai. Protingi žmonės suvokia, kad ką tik gimę vaikai yra jautresni už suaugusį žmogų išoriniams veiksniams, tarp jų ir karščiui, bet mažai kas žino, ant kokios būtent temperatūros pagrindo reikia guldyti naujagimį, kad jis nenudegtų. Protingam, bet neturinčiam specialių žinių žmogui, atrodytų, kad temperatūra yra normali, bet ant tokios temperatūros daikto padėjus jautrų kūdikį, šis gali nudegti. Atlikti tokį veiksma reikia profesinių žinių. Taigi manytina, kad ligoninės darbuotojos nesilaikė ne pačių paprasčiausių, bet griežtesnių rūpestingumo, atidumo taisyklių, kurios žinomos tos srities specialistams, todėl tai yra paprastas neatsargumas.

---

⁸⁹ Žr. MIKELĖNAS, V. *Civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Pirmasis tomas*. Vilnius: Justitia, 2003. P. 337-338.

⁹⁰ LAT CBS 2005 m. balandžio 18 d. nutartis c.b. *J.Zdanys v. VŠĮ "Marijampolės ligoninė"*, Nr. 3k-7-255/2005, kat. 39.6.2.12.

Byloje *A. A. Sakalauskienė v. Tauragės rajono savivaldybės administracija*⁹¹ apeliacinės instancijos teismas ieškovės dideliu neatsargumu pripažino (šį sprendimą paliko galioti ir kasacinės instancijos teismas) elgesį, kai ji eidama naktį neapšviesta gatve įkrito į šulinį ir susižalojo. Tokia nuostata abejotina, kadangi tamsoje kiekvienas žmogus supančią aplinką mato prasčiau, neižvelgia galimų pavojų ir tampa labiau pažeidžiamas. Kai kurios naktys, net ir Lietuvoje, būna ypač tamsios ir net puikų regėjimą turintis ir atidus žmogus tuomet gali įkristi į neuždengtą šulinį neapšviestoje gatvėje. Jei įvykis būtų įvykęs dienos metu, matyt, visiškai pagrįstai būtų galima tokį elgesį prilyginti dideliam neatsargumui.

2.11 Mišri kaltė

Nukentėjusiojo neatsargumo skirstymas į rūšis yra prasmingas ne vien dėl to, kad nuo to, koks neatsargumas nustatomas (paprastas ar didelis) priklauso priteisiamos žalos dydis. Dar svarbiau tai, kad pagal CK 6.282 str. 1 d., jeigu nustatomas asmens, kuris patyrė sveikatos sužalojimą, didelis neatsargumas, tai jam iš žalą padariusio asmens priteisiamas žalos atlyginimas, jeigu įstatymai nenumato ko kita (pvz. CK 6.282 str. 2 d. numatyta išimtis), gali būti sumažintas arba atmetas. Paprastas neatsargumas jokios įtakos žalos atlyginimo dydžiui neturi ir nesudaro pagrindo mažinti žalos atlyginimą⁹². Taigi norint taikyti mišrią kaltę (CK 6.282 str. 1 d.), yra būtina nustatyti nukentėjusio asmens didelį neatsargumą (apie didelio neatsargumo atribojimus nuo paprasto neatsargumo rašoma skyriuje „Kaltė“).

Pažymėtina, kad CK 6.282 str. 1 d. įtvirtina teismo teisę, o ne pareigą mažinti žalos atlyginimą ar apskritai atsisakyti jį atlyginti, todėl ši norma aiškintina kartu su CK 1.5 str. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad nukentėjusiojo kaltė nėra preziumuojama, todėl ją įrodyti turi žalą padaręs asmuo. Žalos atlyginimas mažinamas proporcingai ieškovo kaltės daliai. Nukentėjusio asmens ir žalą padariusio asmens kaltės dydžių santykis paprastai teismų praktikoje išreiškiamas procentais, bet tai nėra įstatyme įtvirtinta nuostata, tarkim byloje *A. L. v. Lietuvos ir Kanados UAB „Pajūrio mediena“*⁹³ visų instancijų teismai pasisako tik kuri šalis yra labiau kalta dėl sveikatos sužalojimo, neišreikšdama kaltės dydžio procentais.

⁹¹ LAT CBS 2005 m. spalio 11 d. nutartis c.b. *A. Sakalauskienė v. Tauragės rajono savivaldybės administracija*, Nr. 3K-7-365/2005, kat. 44.5.2.8.

⁹² 2000 m. birželio 16 d. LAT Senato apžvalga dėl teismų praktikos taikant įstatymus dėl atlyginimo turtinės žalos, padarytos eismo įvykiu metu, apibendrinimo.

⁹³ LAT CBS 2007 m. balandžio 18 d. nutartis c.b. *A. L. v. Lietuvos ir Kanados UAB „Pajūrio mediena“*, Nr. 3K-3-157/2007, kat. 16.2.4; 44.2.4.2.

Pagal senojo CK 497 str. atlygintinos žalos dydžiui apskaičiuoti yra būtina, kad nukentėjusiojo kaltė didelio neatsargumo forma būtų išreikšta procentais. LAT apžvalgoje visiškai pagrįstai reikalauja, kad teismai turėtų visuomet nukentėjusio asmens ir žalą padariusio asmens kalčių santykį reikšti procentais, nes tai geriausias būdas pagrįsti priteisiamos žalos sumas. Pavyzdžiui, jei dėl žalos atsiradimo žalą padariusio asmens kaltės dydis yra 90 procentų, o nukentėjusio asmens - 10 procentų, tai nukentėjusiam asmeniui priteisiamas žalos atlyginimas (tiek turtinės, tiek neturtinės) gali būti mažinamas 10 procentų. Tuo tarpu, jeigu tik pažymima, kad dėl žalos yra labiau kaltas atsakovas, lieka neatsakyta į klausimą, kiek reikėtų mažinti žalos atlyginimo dydį.

Byloje *A. Ž. v. UAB „Ranga IV“*⁹⁴ buvo tiriama situacija, kurioje statybos įmonės darbuotojas (ieškovas), dirbdamas atsakovo įmonėje, nelaimingo atsitikimo metu krito iš 2,85 m aukščio ir susižalojo. Ieškovas už patirtą fizinį, dvasinį skausmą, stresą ir pan. paprašė priteisti neturtinės žalos atlyginimą. Atsakovo kaltė pasireiškė saugių darbo sąlygų neužtikrinimu.

Teismai taip pat sprendė klausimą, paprastam neatsargumui ar dideliame neatsargumui priskirti ieškovo elgesį, mat, šis įvykio metu taip pat nesilaikė saugumo reikalavimų: dirbo be šalmo, o betonuotojams, nuėmus apsauginį betono aptvarą, užlipo ant netinkamai įtvirtintos medinės atramos. Pirmosios instancijos teismas tokį ieškovo elgesį pripažino paprastu neatsargumu - griežtesnių atidumo, rūpestingumo taisyklių nesilaikymu, kadangi, kai betonuotojai nuėmė apsauginį betono aptvarą, ieškovas negalėjo žinoti ar numatyti, jog medinė atrama nėra tinkamai įtvirtinta ir kad į ją negalima remtis.

Apeliacinės instancijos teismas nutartimi pakeitė pirmosios instancijos teismo sprendimą, nurodė, kad pirmosios instancijos teismas neteisingai įvertino ieškovo veiksmus (rėmimąsi į netinkamai įtvirtintą medinę atramą, betonuotojams nuėmus apsauginį betono aptvarą; savavališką šalmo nusiėmimą) kaip paprastą neatsargumą (neatidumą). Kolegija, atsižvelgusi į ieškovo veiksmus, taip pat į tai, kad jis buvo supažindintas su lokaliniais aktais, reglamentuojančiais jo darbo teises, pareigas ir saugos reikalavimus, ir kad ieškovas yra pilnametis, veiksnus asmuo, konstatavo, kad ieškovas nesilaikė paprasčiausių atidumo, rūpestingumo taisyklių ir kad 50 procentų kaltės tenka jam pačiam ir jo tokius veiksmus priskyrė dideliame neatsargumui, pritaikė mišrios kaltės institutą (CK 6.282 str. 1d.) ir 50 procentų sumažino jam pirmosios instancijos teismo priteistą neturtinės žalos atlyginimą.

---

⁹⁴ LAT CBS 2006 m. rugsėjo 6 d. nutartis c.b. *A. Ž. v. UAB „Ranga IV“*, Nr. 3K-3-450/2006, kat. 44.2.4.2; 44.5.2.16.

Kasacinės instancijos teismas nutarė apeliacinės instancijos teismo nutartį panaikinti ir palikti galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą, kadangi pasikeitus darbo aplinkos sąlygoms (betonuotojams nuėmus apsauginę balkono aptvarą) nukentėjusysis negalėjo žinoti ar numatyti, kad medinė atrama nėra tinkamai įtvirtinta ir kad į ją negalima remtis, todėl tokie nukentėjusiojo veiksmai vertintini kaip paprastas neatsargumas. Darbo autoriaus nuomonė iš esmės sutampa su pirmosios instancijos ir kasacinės instancijos teismo, kadangi ieškovas laikėsi pačių paprasčiausių taisyklių (pvz., buvo blaivus, atrama vizualiai, ant kurios lipo, jam atrodė tvirta), bet visgi griežtesnių saugumo taisyklių nesilaikė: turėjo įsitikinti, ar atrama ant kurios jis lipa, tvirtai įtvirtinta.

Byloje *Z. J. v. J. B., UAB „Rejona“*⁹⁵ ieškovas nelaimingo atsitikimo metu, nukritęs su liftu iš 2 m aukščio, buvo sužalotas, jam buvo nustatyta pirma invalidumo grupė su visiška negalia. Kaltu dėl žalos padarymo pripažintas atsakovas. Atsakovo (darbdavio) kaltė pasireiškė tuo, kad jis nesudarė saugių darbo sąlygų - įmonėje buvo įrengtas techniškai netvarkingas liftas, jam naudoti nebuvo gauti reikalingi leidimai, o liftas buvo naudojamas kroviniams ir žmonėms kilnoti. Ieškovas, kaip ir kiti įmonės darbuotojai, žinojo, kad liftas, ant kurio jis užlipo, yra sugedęs ir nepritaikytas žmonėms kelti. Įrenginys jam buvo žinomas, todėl ieškovas bent minimaliai suprato arba turėjo suprasti jo paskirtį bei pavojingumo laipsnį ir elgtis atitinkamai, kad išvengtų jam kenksmingų pasekmių. Dėl šių priežasčių buvo nustatytas ieškovo didelis neatsargumas. Pirmosios instancijos teismas konstatavo, kad dėl sveikatos sužalojimo yra 70 procentų paties ieškovo kaltės ir 30 procentų atsakovo kaltės ir pritaikė mišrios kaltės institutą (CK 6.282 str. 1 d.). Dėl šios priežasties buvo atitinkamai sumažintas neturtinės žalos atlyginimas. Šią sprendimo dalį paliko galioti ir aukštesnių instancijų teismai.

Palyginus šias dvi bylas darytina išvada, kad teismai, sprenddami paprastam ar dideliame neatsargumui priskirti ieškovo elgesį, jo veiksmus aiškino objektyviai, kaip ir yra suformuota doktrinoje ir teismų praktikoje. Bet subjektyvus vertinimo kriterijus taip pat reikalingas, nes iš pradžių reikia išsiaiškinti, ar asmuo žinojo, kad pagrindas ant kurio jis lipa yra reikiamai saugus, o paskui tokį jo elgesį žinant arba nežinant, kad pagrindas yra netvirtas, lyginti su etalonais - protingu žmogumi, paprastai neatsargiu žmogum ir labai neatsargiu žmogum – aiškintis, kaip tokiomis aplinkybėmis turėjo elgtis protingas žmogus ir neatsargūs žmonės (paprasto ir didelio neatsargumo atvejais).

---

⁹⁵ LAT CBS 2006 m. spalio 30 d. nutartis c.b. *Z. J. v. J. B., UAB „Rejona“*, Nr. 3K-3-540/2006, kat. 16.2.4.

Teismai, iš pradžių vertindami situaciją, įsigilino į ieškovo elgesį. Tiek vienoje, tiek kitoje byloje buvo aiškinamasi, kodėl nukentėję asmenys užlipo ant netvirtos atramos ir sugedusio lifto.

Pirmu atveju ieškovas nežinojo, kad atrama yra netvirta, bet nedėjo reikiamų pastangų, kad įsitikintų atramos tvirtumu, galima teigti, kad jis laikėsi minimalių saugumo reikalavimų, bet kadangi neįsitikino, ar saugu yra lipti ant atramos, tai ir nebuvo reikiamai atidus ir protingas, todėl toks jo elgesys buvo pagrįstai pripažintas paprastu neatsargumu; antru atveju nukentėjęs asmuo naudojo liftu, nors žinojo, kad jis neatitinka saugos reikalavimų yra nelegaliai įrengtas ir netgi sugedęs, kiekvienas asmuo, laikydamasis bent minimalių protingumo ir atsargumo standartų, nebūtų naudojęsis tokiu liftu, bet būtų pasirinkęs kitą būdą reikiamam taškui pasiekti, pvz., eitų laiptais, todėl tokie veiksmai laikytini dideliu neatsargumu.

TREČIOJI DALIS

3.1 Profesinė atsakomybė

Tam tikrų profesijų atstovams būdinga tai, kad jie, dirbdami savo profesinį darbą, turi laikytis ne tik bendrų principų, bet jiems galioja dar ir tam tikri profesinio elgesio reikalavimai, moralės principai, didesnė atidumo pareiga. Profesionalai, o visų pirma gydytojai, savo specialybės siekia ilgiau nei kitų profesijų atstovai, jų paslaugos yra būtinos visuomenei, jie turi didesnę pasitikėjimą tarp žmonių, o tai taip pat įpareigoja savo pareigas atlikti ypatingai atidžiai ir profesionaliai. Šių profesijų asmenų veikla sąlygoja didesnę rizikos atsiradimo laipsnį, todėl jie (pavyzdžiui, gydytojai) savo veikla padaro žalos dažniau nei kitų profesijų atstovai (pavyzdžiui, bibliotekininkai), todėl jų pareigos ir atsakomybė yra vertintini griežčiau nei kitų profesijų atstovų.

CK 6.38 str. 2 d. numatyta, kad jeigu vienai iš šalių prievolės vykdymas kartu yra ir profesinė veikla, ši šalis turi vykdyti prievolę taip pat pagal tai profesinei veiklai taikomus reikalavimus. Taigi šią normą sistemiškai aiškinant kartu su CK 6.248 str. 3 d. įtvirtinančia bendrą kaltės sampratą, galima vertinti kaip norminį pagrindą formuoti teismų praktiką profesinės atsakomybės taikymo ypatumus ir atskleisti specifinius šios atsakomybės bruožus⁹⁶.

Profesinė civilinė atsakomybė aktuali gydytojams, advokatams, buhalteriams, auditoriams, notarams, antstoliams ir kitiems asmenims, kurie savo profesinėje veikloje susiduria su didesne rizika padaryti žalos. Nagrinėjamai temai aktualiausia gydytojų profesinė atsakomybė, todėl toliau šiame skyriuje bus nagrinėjama tik gydytojų (gydymo įstaigų) profesinės atsakomybės taikymo teismų praktikoje ypatumai.

2001 lapkričio 14 d. nagrinėtoje byloje *L.M.Sandienė v. Kauno Raudonojo Kryžiaus ligoninė*⁹⁷ LAT taikė gydytojų profesinę atsakomybę, taip pat nagrinėjo gydytojų kaltės specifiką. Buvo pažymėta, kad gydytojas negali garantuoti, kad bus pasiektas konkretus rezultatas, pavyzdžiui, kad ligonis bus išgydytas, todėl pacientą ir gydytoją (sveikatos priežiūros įstaigą) sieja prievolė, kurios turinį sudaro gydytojo pareiga užtikrinti, kad ši prievolė bū-

---

⁹⁶ Žr. MIKELĖNAS, V. et al. *Šiuolaikinės civilinės teisės raidos tendencijos ir perspektyvos*. Vilnius: Justitia, 2007, P. 63.

⁹⁷ LAT CBS 2001 m. lapkričio 14 d. nutartis c.b. *L.M.Sandienė v. Kauno Raudonojo Kryžiaus ligoninė*, Nr. 3K-3-1140/2001, kat. 39.6.2.12.

tų vykdoma užtikrinant maksimalų atidumo, rūpestingumo, atsargumo ir kvalifikuotumo laipsnį, todėl, sprendžiant dėl gydytojų kaltės, reikia atsakyti į klausimą, ar tikrai medicinos paslaugos buvo teikiamos dedant maksimalias atidumo, rūpestingumo, dėmesingumo, atsargumo pastangas. Šiuo tikslu turi būti remiamasi ne tik teisės aktu, reglamentuojančių medicinos paslaugų teikimą, bet ir gydytojų profesinės etikos nuostatomis. Gydytojų (gydytojų) civilinę atsakomybę gali lemti bet kuri, net ir pati lengviausia kaltės forma, t. y. bet koks neatidumas, nerūpestingumas, nedėmesingumas, nepakankamas profesinės pareigos atlikimas, profesinės etikos taisyklių pažeidimas yra tolygūs gydytojų (gydytojų) kaltėi. Tokia gydytojų kaltės samprata išlieka nepakitusi ir vėlesnėse LAT nutartyse sprendžiant gydytojų atsakomybės klausimus: *D. Aničienė v. Valstybinė mokslo įstaiga Lietuvos onkologijos centras*⁹⁸, *J.Zdanys v. VŠĮ "Marijampolės ligoninė"*⁹⁹, *D. A. v. Vilniaus universiteto Onkologijos institutas*¹⁰⁰ ir kt.

Tačiau iki šiol teismai nėra išaiškinę, koks maksimalių pastangų standartas turimas omeny. Nurodžius, kad turi būti laikomasi maksimalių pastangų principo, neatsakoma, pagal ką reikia orientuotis nustatant maksimalias pastangas, t. y. su koku etalonu turi būti lyginami nagrinėjamų bylų gydytojų veiksmai: ar su paties aukščiausio lygio gydytojo, ar su tokio paties lygio (kvalifikacijos, stažo ir kt.), kaip ir to gydytojo, kurio kaltės klausimas nagrinėjamas byloje. Kitaip tariant, jei dėl gydytojo, turinčio vienerių metų praktinio darbo stažą, veiksmų atsirado žalos pacientui, tai maksimalių pastangų standartas bus formuojamas pagal tai, kokias maksimalias pastangas turėtų dėti tokį patį praktinio darbo stažą turintis gydytojas, ar pagal tas maksimalias pastangas, kurias būtų dėjęs didžiausią praktinio darbo patirtį turintis gydytojas¹⁰¹.

V.Mikelėno monografijoje „Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai“ nurodoma, kad dėl šio Lietuvos teismų dar neišaiškinto aspekto užsienio valstybės užėmę skirtingas pozicijas. Pavyzdžiui, Vokietijos teismai, vertindami gydytojo veiksmus, taiko aukščiausios kvalifikacijos bei rūpestingumo gydytojo elgesio etaloną (315 psl.). Anglijos teismai etalonu laiko vidutinės normalios patirties ir kvalifikacijos konkrečios specializacijos gydytojo elgesį (310 psl.). Šioje monografijoje atsižvelgiant į Lietuvos medicinos sistemos

⁹⁸ LAT CBS 2003 m. kovo 31 d. nutartis c.b. *D. Aničienė v. Valstybinė mokslo įstaiga Lietuvos onkologijos centras*, Nr. 3K-3-438/2003, kat. 39.6.2.12; 94.3.

⁹⁹ LAT CBS 2005 m. balandžio 18 d. nutartis c.b. *J.Zdanys v. VŠĮ "Marijampolės ligoninė"*, Nr. 3k-7-255/2005, kat. 39.6.2.12.

¹⁰⁰ LAT CBS 2006 m. rugsėjo 6 d. nutartis c.b. *D. A. v. Vilniaus universiteto Onkologijos institutas*, Nr. 3K-3-452/2006, kat. 44.5.2.15; 114.9.6.1; 114.11.

¹⁰¹ Žr. MIKELĖNAS, V. et al. *Šiuolaikinės civilinės teisės raidos tendencijos ir perspektyvos*. Vilnius: Justitia, 2007, P. 64.

padėtį, siūloma nacionaliniams teismams atsižvelgti į gydytojo specializaciją ir į statusą. Pvz., jeigu žalą padaro gydytojas asistentas, teismas jo veiksmus turėtų vertinti, taikydamas kvalifikuoto ir rūpestingo gydytojo asistento elgesio standartą, bet ne, tarkime, gydytojo, turinčio dvidešimties metų praktinio darbo stažą, elgesio standartą.

Autoriaus nuomonė sutampa su siūlomu V.Mikelėno sprendimu. Negalima reikalauti iš gydytojo asistento tokių pačių žinių ir tokios pat tam tikro atliekamo darbo kokybės kaip iš patyrusio gydytojo. Priešinga pozicija, matyt, prieštarautų CK 1.5 str. principams.

3.2 Civilinė atsakomybė be kaltės už žalą sveikatai

Pagal CK 6.248 str. 1 d., civilinė atsakomybė be kaltės gali atsirasti tik įstatymų numatytais atvejais. Jos pagrindinis bruožas yra tas, jog šiuo atveju žalos padaręs asmuo privalo atlyginti padarytą žalą ne todėl, kad pažeidžiama teisinė pareiga (teisės nustatyta elgesio norma); jam atsakomybė atsiranda už patį žalos padarymo faktą, nesiejant su teisinės pareigos pažeidimu (veikos neteisėtumu) ir žalą padariusiojo asmens kalte. Atsakomybei atsirasti šiuo atveju būtinos trys civilinės atsakomybės sąlygos: 1) žalą padariusiojo asmens veiksmi; 2) žala (nuostoliai); 3) priežastinis ryšys tarp pažeidėjo veiksmų ir atsiradusios žalos¹⁰².

Nagrinėjamai temai svarbiausi šie atsakomybės be kaltės atvejai:

- atsakomybė už valdant didesnio pavojaus šaltinį padarytą žalą (CK 6.270 str.);
- atsakomybė už gyvūnų padarytą žalą (CK 6.267 str.);
- statinio savininko (valdytojo) atsakomybė (CK 6.266 str.);
- gamintojo (paslaugų teikėjo) atsakomybė už dėl netinkamos kokybės produktais ar netinkamos kokybės paslaugų padarytą žalą (CK 6.292 str.).

Naujasis CK gerokai išplėtė griežtosios atsakomybės (angl.- *strict liability*) taikymo atvejų sąrašą, atitolindamas Lietuvos deliktų teisę nuo klasikinio atsakomybės be kaltės taikymo už valdant didesnio pavojaus šaltinį (toliau taip pat vadinama - „DPŠ“) padarytą žalą, o kartu nuo rizikos prisiėmimo, kaip pagrindinio elemento, kuriuo remdamasi deliktų teisės doktrina ir teismų praktika pateisindavo atsakomybės be kaltės taikymą¹⁰³. Matyt tai, kad atsakomybė be kaltės už valdant didesnio pavojaus šaltinį padarytą žalą Lietuvoje yra taikoma seniau nei kitais atvejais taip pat lemia tai, kad ieškinių, reikalaujančių priteisti žalą

---

¹⁰² *Cit. op. 2.*

¹⁰³ Žr. MIKELĖNAS, V. et al. *Šiuolaikinės civilinės teisės raidos tendencijos ir perspektyvos*. Vilnius: Justitia, 2007, P. 59.

pagal CK 6.270 str. (atsakomybė už valdant didesnio pavojaus šaltinį padarytą žalą) yra gerokai daugiau negu visų kitų aukščiau išvardintų atvejų. Žinoma, tą skirtumą lemia visų pirma tai, kad žalos, valdant didesnio pavojaus šaltinius, yra padaroma dažniau ir ji dažnai yra gana didelė, bet visgi tai, kad LAT yra paskelbęs tik vienetus nutarčių dėl gamintojo (paslaugų teikėjo) atsakomybės už dėl netinkamos kokybės produktais ar netinkamos kokybės paslaugomis padarytą žalą (CK 6.292 str.) ir atsakomybės už gyvūnų padarytą žalą (CK 6.267 str.) rodo tai, kad šios sritys vis dar yra pakankamai naujos ir neaiškios visuomenei ir ji ne visuomet ryžtingai gina savo teises dėl šių pažeistų savo teisių.

3.2.1 Civilinė atsakomybė už didesnio pavojaus šaltinių žalą, padarytą sveikatai

Didesnio pavojaus šaltinis kaip veikla - tai tam tikras padidinto pavojaus veikimas, keliantis pavojų aplinkiniams asmenims ar jų turtui. Byloje *M.Kaminskis v. N. Arlauskienė, S.Arlauskas*¹⁰⁴ LAT DPŠ (automobilio) veiklos pavojingumą apibūdino šitaip: „Veikla, susijusi su transporto priemonių eksploatavimu, jų dalyvavimu eisme, neabejotinai kelia didesnę pavojų visiems aplinkiniams asmenims. Važiuodama mašina dėl savo masės, išvystomo greičio, įgaunamos energijos, konstrukcinių ir kitų ypatybių yra ribotai manevringa ir negali būti visiškai žmogaus kontroliuojama.“. DPŠ kaip objektai - tai materialaus pasaulio daiktai, medžiagos, įrenginiai, kurie dėl natūralių arba žmogaus suteiktų specifinių savo savybių naudojimo sukelia didesnę pavojų aplinkiniams asmenims ir jų turtui. Didesnio pavojaus šaltiniai: automobiliai ir kitokios mašinos, šilumos energijos sistemos, aukštos įtampos elektros įrenginiai, radioaktyvios, sprogstamosios, degiosios medžiagos ir panašiai¹⁰⁵. Atsakomybė be kaltės DPŠ valdymo atveju yra numatyta tam, kad būtų apsaugota silpnesnė prievolės šalis - nukentėjęs trečiasis asmuo. Todėl DPŠ valdytojo civilinė atsakomybė be kaltės nustatyta tik tais atvejais, kai žalos padaroma kitiems asmenims, kurie nėra DPŠ valdytojai. Tuo atveju, kai žalos padaroma kitam DPŠ valdytojui dėl kelių DPŠ sąveikos, civilinė atsakomybė atsiranda bendrais pagrindais, t. y. įvedamas kaltės principas (CK 6.270 str. 5 d.). DPŠ valdytojų padaroma žala beveik visuomet

---

¹⁰⁴ LAT CBS 2000 m. kovo 9 d. nutartis c.b. *M.Kaminskis v. N. Arlauskienė, S.Arlauskas*, Nr. 3K-7-233 /2000, kat. 7.

¹⁰⁵ Žr. V.Mizaras. Deliktų teisė. Paskaitų skaidrės. Vilniaus Universitetas Teisės fakultetas, Civilinės teisės ir civilinio proceso katedra, 2007, 6 tema.

pasireiškia žalos padarymu sveikatai. Apžvalgoje buvo nagrinėtos 26 bylos, o 23 iš jų padaryta žala dažniausiai pasireiškėdavo asmens sveikatos sužalojimu¹⁰⁶.

LAT vaidmuo ypač svarbus aiškinant DPŠ valdytojo sąvoką. Šis aspektas nagrinėjamai temai yra svarbus tuo, kad būtent nuo to, kas yra valdytojas, priklauso, kam teks prievolė atlyginti žalą asmens sveikatai (CK 6.270 str.). Anksčiau galiojusiam CK DPŠ valdytojo samprata nebuvo pateikta, ji buvo vystoma LAT praktikoje ir doktrinoje. CK 6.270 str. 2 - 5 d. išsivystė LAT'o nutartyse, aiškinant, kas yra DPŠ valdytojas ir kaip turėtų būti atlyginama žala, galiojant senajam kodeksui. Byloje *M.Kaminskis v. N. Arlauskienė, S.Arlauskas*¹⁰⁷ LAT CBS išplėstinė teisėjų kolegija aiškino, kas yra DPŠ valdytojas, kai vienas asmuo buvo automobilio savininkas, o kitas naudojosi savininko automobiliu. Reikėjo nuspręsti, kurio veikla yra susijusi su didesniu pavojumi aplinkiniams asmenims.

Pirmos ir apeliacinės instancijos teismai valdytoju pripažino savininkę, kadangi automobilį vairavęs asmuo neturėjo jokio juridinio pagrindo valdyti savininkės automobilį (įgaliojimo). Kasacinės instancijos teismas DPŠ valdytojo sąvoką aiškino per valdymo sąvoką prizmę: automobilio savininkas gali realizuoti nuosavybės teisę valdydamas jam priklausantį turtą, juo naudodamasis ir disponuodamas. Valdymas, kaip daiktinė teisė, reiškia juridiskai turėti daiktą savo žinioje, daryti jam fizinį ar ūkinį poveikį.

Iš šio valdymo apibrėžimo matyti, kad automobilio savininkas, realizuodamas valdymo teisę, gali veikti ir kaip automobilio valdytojas, t. y. asmuo, kurio veikla susijusi su didesniu pavojumi aplinkiniams asmenims. Savininkas, perleidęs nuosavybės teisę, kartu naujajam savininkui perleidžia ir automobilio valdymą. Savininkas gali sudaryti sandorius dėl savo turto ir įstatymo nustatyta tvarka leisti naudotis automobiliu kitiems asmenims. Nuo perleidimo momento automobilio savininkas nenustoja savo daiktinės valdymo teisės, tačiau DPŠ valdymo prasme tai nėra svarbu, nes ne šios teisės turėtojas yra atsakingas už žalą. Nuo faktinio teisėto automobilio perleidimo momento, nesusijusio su darbo santykiais, kitam fiziniam asmeniui automobilio savininkas nelaikytinas asmeniu, kurio veikla susijusi su didesniu pavojumi aplinkiniams asmenims. Juo tampa fizinis asmuo, teisėtai gavęs faktiškai naudoti automobilį ne dėl darbo santykių. Šis subjektas laikytinas DPŠ valdytoju. Taigi šioje nutartyje buvo pripažinta, kad automobilio valdytoju pripažintinas titulinis valdytojas (teisėtai DPŠ faktiškai valdęs asmuo), o ne jo teisėtas savininkas, jei šių asmenų nesieja

---

¹⁰⁶ *Cit. op. 2.*

¹⁰⁷ LAT CBS 2000 m. kovo 9 d. nutartis c.b. *M.Kaminskis v. N. Arlauskienė, S.Arlauskas*, Nr. 3K-7-233 /2000, kat. 7.

darbo santykiai. Dabar galiojantys teisės aktai nereikalauja, kad savininkas perduodamas automobilį kitam asmeniui, tai įformintų kokiame nors dokumente (pvz. įgaliojime). Pakanka ir konkludentinio veiksmo – automobilio perdavimo, tuomet valdymui bus būdingi abu reikalingi požymiai: faktinis ir teisinis ir juo besinaudojantis asmuo bus laikomas DPŠ valdytoju. Faktinis ir teisinis požymiai nebūtinai tik įstatymų numatytais atvejais.

Teisinis ir materialus požymiai nesutampa, kai DPŠ valdymas susijęs su darbo santykiais – valdytojas yra ne darbuotojas, faktiškai valdantis DPŠ, o asmuo, samdantis darbuotoją ir valdantis DPŠ teisėtu pagrindu¹⁰⁸. Antai byloje *UAB "Aterna" v. UAB "Transekspedicija"*¹⁰⁹ buvo sprendžiamas klausimas, kas yra autoįvykyje apgadintų automobilių valdytojai. Vieno automobilio (Mercedes Benz) valdytoju buvo pripažinta įmonė (UAB „Aterna“), kadangi jai priklausančių automobilių valdė jos darbuotojas (vairuotojas), vykdydamas darbo funkcijas.

LAT taip pat yra pažymėjęs, kad darbdavys, būdamas didesnio pavojaus šaltinio valdytoju, atsako už šio šaltinio padarytą žalą kaip DPŠ valdytojas ir tada, kai darbuotojas jam patikėtą DPŠ panaudoja ne darbo pareigoms atlikti. Ši išvada išplaukia iš to, kad darbdavys, patikėdamas darbuotojui transporto priemonę, išlieka didesnio pavojaus šaltinio valdytoju. Jo atsakomybę pašalina tik įstatyme numatytos aplinkybės – nenugalima jėga, nukentėjusiojo tyčia ar didelis neatsargumas. Nesant šių aplinkybių, valdytojo atsakomybė išlieka¹¹⁰.

Praktikoje dažnai pasitaiko situacijų, kai DPŠ priklausančius juridiniams asmenims faktiškai valdo (pvz. vairuoja įmonės automobilį) ne tų įmonių darbuotojai. Tai yra dar vienas probleminis aspektas dėl to, kas turėtų būti laikomas tokiose situacijose DPŠ valdytoju. Byloje *D.Milieška v. UAB "Cherba"*¹¹¹ buvo nagrinėta situacija, kas turėtų būti pripažintas automobilio valdytoju, jei jis priklauso UAB „Cherba“, o jį valdė asmuo, su kuriuo įmonė nėra sudarius darbo sutarties, taigi darbo teisės prasme nesantis darbuotoju. Civilinėje teisėje darbuotojo sąvoka aiškinama plačiau (CK 6.264 str. 2 d.). LAT šioje byloje išaiškino, kad jei juridinis asmuo paveda fiziniam asmeniui naudoti transporto priemonę, tai preziumuojama, kad fizinis asmuo veikia įmonės vardu ir interesais kaip jo darbuotojas.

---

¹⁰⁸ Žr. V.Mizaras. Deliktų teisė. Paskaitų skaidrės. Vilniaus Universitetas Teisės fakultetas, Civilinės teisės ir civilinio proceso katedra, 2007, 6 tema.

¹⁰⁹ LAT CBS 2003 m. birželio 23 d. nutartis c.b. *UAB "Aterna" v. UAB "Transekspedicija"*, Nr. 3K-3-744/2003, kat. 39.6.2.2.; 39.2.3.

¹¹⁰ 2000 m. birželio 16 d. LAT Senato apžvalga dėl teismų praktikos taikant įstatymus dėl atlyginimo turtinės žalos, padarytos eismo įvykiu metu, apibendrinimo.

¹¹¹ LAT CBS 2000 m. lapkričio 22 d. nutartis c.b. *D.Milieška v. UAB "Cherba"*, Nr. 3K-3-1237/2000, kat. 7.

Juridinis asmuo, norėdamas išvengti civilinės atsakomybės kaip DPŠ valdytojas, turi įrodyti, kad jo ir fizinio asmens nesiejo nei darbo, nei civiliniai teisiniai santykiai, kurių pagrindu fizinis asmuo veikė juridinio asmens vardu ir interesais. Juridinis asmuo taip pat gali įrodinėti, kad transporto priemonė fiziniam asmeniui buvo išnuomota arba suteikta panaudos pagrindais ir fizinis asmuo ją naudojo ne juridinio asmens interesais, o savo asmeniniais interesais, t. y. veikė savo rizika, tokiu atveju DPŠ valdytoju laikytinas jo faktinis valdytojas.

Teismų praktikoje nagrinėtas ir dar vienas aspektas dėl atsakomybės fizinio asmens, esančio DPŠ valdytoju daiktinės teisės prasme, bet nesančiu valdytoju faktine prasme (pvz., esančio ginklo savininku, bet nešaudžiusio arba esančio automobilio savininku, bet nevairavusio). Byloje *E. Kantauskas v. V. Vilkas, D. Dokšas*¹¹² buvo nagrinėjama situacija, kai automobilį vairavo ir sukėlė eismo įvykį, sužalojo kitame automobilyje buvusius keleivius neblaivus asmuo, nesantis automobilio savininku (D. Dokšas). Automobilio teisėtas valdytojas to įvykio baudžiamosios bylos duomenimis leido pasinaudoti automobiliu jį vairavusiam asmeniui (V.Vilkui), bet civilinėje byloje parodė, kad žalą padaręs asmuo automobilio raktus pasiėmė, kol jo teisėtas valdytojas miegojo.

Teismai sprendė klausimą, ar tokiomis aplinkybėmis atsakovu traukti automobilį vairavusį asmenį (D.Dokšą), ar automobilio savininką (V.Vilką), ar abu. Pirmosios instancijos teismas nusprendė, kad teisėtas automobilio valdytojas daiktinės teisės prasme, leido žalą sukėlusiam asmeniui pasinaudoti automobiliu, todėl laikė, kad jis yra kaltas dėl pasekmių atsiradimo ir, būdamas teisėtas padidinto pavojaus šaltinio valdytojas, turi atlyginti ieškovui žalą. Tačiau pažymėjo, kad jam išlieka reikalavimo teisė regresu tvarka išieškoti žalą iš automobilį vairavusio asmens. Atrodytų, kad teismas nebūtų priėmęs tokio sprendimo, jei vadovautųsi LAT suformuota praktika darbe jau minėtoje byloje *M.Kaminskis v. N. Arlauskienė, S.Arlauskas*¹¹³, kad nuo faktinio teisėto automobilio perleidimo, nesusijusio su darbo santykiais, kitam fiziniam asmeniui momento automobilio savininkas nelaikytinas asmeniu, kurio veikla susijusi su didesniu pavojumi aplinkiniams asmenims, o juo tampa fizinis asmuo, gavęs teisėtai faktiškai naudoti automobilį ne dėl darbo santykių. Šis subjektas laikytinas automobilio kaip DPŠ valdytoju.

Apeliacinės instancijos teismas nusprendė, kad už padarytą žalą turi atsakyti automobilį vairavęs asmuo D. Dokšas. Kolegija nurodė, kad baudžiamosios bylos nuospre-

¹¹² LAT CBS 2001 m. vasario 28 d. nutartis c.b. *E. Kantauskas v. V. Vilkas, D. Dokšas*, Nr. 3K-3-221/2001, kat. 39.3; 39.6.2.2; 94.3.

¹¹³ LAT CBS 2000 m. kovo 9 d. nutartis c.b. *M.Kaminskis v. N. Arlauskienė, S.Arlauskas*, Nr. 3K-7-233/2000, kat. 7.

dyje nėra nustatyta, kad V. Vilkas gera valia leido D. Dokšui valdyti automobilį (nors V. Vilkas taip liudijo). Priešingai, surinktais įrodymais civilinėje byloje nustatyta, jog D. Dokšas pats pasiėmė automobilio raktus V. Vilkiui miegant ir išvažiavo, todėl darytina išvada, kad automobilis išėjo iš V. Vilko valdymo be jo žinios ir atsakomybė persikelia D. Dokšui.

Kasacinės instancijos teismas, paneigdamas pirmosios instancijos teismo sprendimą, pažymėjo, kad DPŠ valdytojas nėra valdytojas daiktinės teisės prasme, o reiškia asmenį, vykdančią veiklą, susijusią su didesnio pavojaus šaltiniu. Taip pat buvo konstatuota, kad esminis kriterijus, apsprendžiantis, ar savininkas gali būti atsakovu - tai jo valia trečiajam asmeniui perimant automobilį faktiniam valdymui. Neteisėto transporto priemonės užvaldymo atveju savininkas negalėtų būti atsakingas už žalą, bet tam turi būti nustatyta, jog automobilio valdytojas neperdavė transporto priemonės naudotis kitam asmeniui, neleido ja naudotis, taip pat jokia kitu būdu neišreiškė pritarimo, kad transporto priemone naudotųsi kitas asmuo. Trečiojo asmens veiksmai pasinaudojant kito asmens transporto priemone turi būti priešingi teisei ir valdytojo valiai, kuri aiškiai išreiškia jo nenorą perduoti automobilį naudotis kitam asmeniui.

Nustatant, kokia buvo savininko valia dėl automobilio perdavimo D. Dokšui, svarbu tai, jog abu atsakovai iki eismo įvykio dienos kartu važinėjo, V. Vilkas leisdavo net ir neblaiiviam D. Dokšui vairuoti automobilį, o prieš eismo įvykį automobilio paėmimas tapo įmanomas dėl netinkamų V. Vilko veiksmų. Po eismo įvykio atsakovas V. Vilkas nepareiškė jokių pretenzijų dėl automobilio naudojimo, priešingai, baudžiamosios bylos tyrimo metu abu šie atsakovai nurodė automobilį naudojus su valdytojo sutikimu. Tokios aplinkybės, kasacinės instancijos teismo nuomone, aiškiai rodė automobilio savininko sutikimą, kad automobiliu naudotųsi kitas asmuo, todėl jis taip pat kaltas dėl padarytos žalos ir žala iš jų buvo priteista solidariai.

Pastaroji LAT nutartis, be abejo, turėjo įtakos dabartinio CK 6.270 str. 3 d., kur numatyta, kad didesnio pavojaus šaltinio valdytojas už padarytą žalą neatsako, jeigu įrodo, kad galimybę valdyti didesnio pavojaus šaltinį jis prarado dėl kitų asmenų neteisėtų veiksmų. Šiuo atveju už padarytą žalą atsako asmuo ar asmenys, neteisėtai užvaldę didesnio pavojaus šaltinį. Jeigu dėl valdymo netekimo yra ir valdytojo kaltės, tai šis ir didesnio pavojaus šaltinį neteisėtai užvaldęs asmuo atsako solidariai.

Visgi net ir jau galiojant naujam CK ir esant gana gausiai teismų praktikai teismai vis dar daro klaidų taikant CK 6.270 str. 3 d.

Pavyzdžiui, byloje *M. B., O. D. B. v. N. J., J. P.*¹¹⁴ buvo tiriama panaši situacija kaip ir prieš tai darbe nagrinėtoje byloje *E. Kantauskas v. V. Vilkas, D. Dokšas*¹¹⁵. Čia taip pat automobilį vairavo asmuo, nesantis valdytoju daiktinės teisės prasme, sukėlė autoįvykį - nutrenkė ėjusį 93 metų asmenį. Buvo iškelta baudžiamoji byla, kurios metu automobilio savininkė paliudijo, kad automobilį ji savo valia davė valdyti žalą sukėlusiam asmeniui, kuris neturėjo vairuotojo pažymėjimo, o pati savininkė važiavo kartu. Nagrinėjant civilinę bylą pirmosios instancijos teisme automobilio savininkė nurodė, kad galimybę valdyti automobilį prarado be savo valios dėl neteisėtų atsakovo veiksmų, o baudžiamojoje byloje teigė priešingai, norėdama sušvelninti žalą padariusio asmens baudžiamąją atsakomybę. Pirmosios instancijos teismas šiuos parodymus pripažino įrodymais ir jais pagrindė savo sprendimą, kuriuo pripažino automobilio savininkę netinkama atsakove ir žalą priteisė tik iš automobilį vairavusio asmens.

Autoriaus nuomone, šioje byloje pirmosios instancijos teismas padarė identišką klaidą kaip ir apeliacinės instancijos teismas byloje *E. Kantauskas v. V. Vilkas, D. Dokšas*¹¹⁶. Ši klaida sunkiai paaiškinama esant priimtai minėtai nutarčiai ir situacijai esant iš esmės tokiai pat. Jau apeliacinėje instancijoje buvo ištaisyta ši klaida, nes buvo remiamasi ne prieštariniais automobilio savininkės parodymais, o nuosprendžiu baudžiamojoje byloje ir nuosekliais automobilį vairavusio asmens parodymais. Apeliacinės instancijos teismas priteisė žalos atlyginimą iš atsakovų solidariai, o kasacinės instancijos teismas paliko šį sprendimą galioti. Atsakovės (automobilio savininkės) kaltė šioje byloje pasireiškė tuo, kad ji suteikė galimybę trečiajam asmeniui vairuoti jai priklausančią transporto priemonę, neįsitikinusi, ar jis turi vairuotojo pažymėjimą. Sutiktina su apeliacinės ir kasacinės instancijų teismų sprendimais ir aiškinimais šioje byloje, bet autoriaus manymu, ši nutartis kaip precedentas turėtų būti taikoma labai atsargiai. Šioje byloje vairuotoja perdavė automobilį valdyti kitam asmeniui, nes buvo neatsargi ir neįsitikino ar jis turi vairuotojo pažymėjimą. Manytina, kad ji netgi žinojo, kad tas asmuo neturi teisės vairuoti, kadangi savo nekaltumą pirmosios instancijos teisme grindė tuo, kad automobilis perėjo trečiojo asmens žinion be jos valios, o ne tuo, kad ji buvo įsitikinusi, kad tas asmuo turi vairuotojo pažymėjimą.

---

¹¹⁴ LAT CBS 2007 m. vasario 19 d. nutartis c.b. *M. B., O. D. B. v. N. J., J. P.*, Nr. 3K-3-51/2007, kat.114.9.3.2.

¹¹⁵ LAT CBS 2001 m. vasario 28 d. nutartis c.b. *E. Kantauskas v. V. Vilkas, D. Dokšas*, Nr. 3K-3-221/2001, kat. 39.3; 39.6.2.2; 94.3.

¹¹⁶ LAT CBS 2001 m. vasario 28 d. nutartis c.b. *E. Kantauskas v. V. Vilkas, D. Dokšas*, Nr. 3K-3-221/2001, kat. 39.3; 39.6.2.2; 94.3.

Geriausias būdas įsitikinti, ar asmuo turi pažymėjimą - paprašyti, kad jis būtų parodytas. Manytina, kad asmenys, gerai pažįstantys vienas kitą, dažniausiai žino, ar pažįstamas turi teisę vairuoti, bet kartais dėl to gi galima ir sąžiningai apsirikti. Juk gerai pažįstamo asmens pakanka paklausti, ar jis turi vairuotojo pažymėjimą ir jei šis atsakytų teigiamai, daugelis iš mūsų patikėtų (autorius nuomone, tai būtų protingo ir atidaus žmogaus standartas šiuo atveju) ir neprašytų parodyti pažymėjimą.

3.2.2 Kiti civilinės atsakomybės be kaltės už žalą sveikatai atvejai

Priešingai nei atsakomybės dėl DPŠ padarytos žalos sveikatai, kitų atsakomybės be kaltės atvejų už žalą, padarytą asmens sveikatai, taikymas teismų praktikoje nėra gausus.

CK 6.267 str. numato naminių gyvūnų arba asmens žinioje esančių laukinių gyvūnų savininko arba valdytojo atsakomybę be kaltės už šių gyvūnų padarytą žalą. Asmens atsakomybė kyla taip pat ir už pabėgusių jo gyvūnų padarytą žalą. Asmuo gali būti atleistas nuo civilinės atsakomybės tik tuo atveju, jeigu įrodo buvus *force majeure* arba esant nukentėjusiojo tyčiai ar dideliam neatsargumui. Byloje *V. Svergun v. J. Strekalov*¹¹⁷ buvo sprendžiamas klausimas, kokiai neatsargumo rūšiai priskirti ieškovės elgesį, kai susipjovus jos ir atsakovo (kurio kaltė pasireiškė tuo, kad nesugebėjo suvaldyti savo šuns) šunims, ši gindama savo šunį šaudė iš vaikiško pistoleto, sukeldama didelį triukšmą ir dar labiau erzindama šunis. Besipjaudami šunys sužalojo ieškovę, ji reikalavo priteisti turtinę ir neturtinę žalą.

Pirmosios instancijos teismas nusprendė, kad tokie ieškovės veiksmai laikytini dideliu neatsargumu, todėl atsakovas neprivalo atlyginti ieškovei neturtinę žalą (nutartyje, matyt, įsivėlusį klaidą: rašoma, kad atsakovas neprivalo atlyginti ieškovei turtinę žalą, bet turtinė žala priteista, todėl manytina, kad turėta omeny neturtinė žala). Apeliacinės instancijos teismas konstatavo, jog tokie veiksmai buvo atliekami siekiant apsiginti nuo gresiančio žalos padarymo ir juos kvalifikavo kaip paprastą neatsargumą ir priteisė 1000 litų neturtinės žalos. Kasacinės instancijos teismas paliko galioti šią nutartį. Autorius sutinka, kad neatsargumo forma nustatyta teisingai, kadangi ieškovė šaudė iš žaislinio pistoleto gana ekstremalioje situacijoje, neturėdama laiko geriau apgalvoti savo veiksams ir numatyti jų pasekmes.

¹¹⁷ LAT CBS 2003 m. lapkričio 26 d. nutartis c.b. *V. Svergun v. J. Strekalov*, Nr. 3K-3-1129/2003, kat. 39.6.2.5.

CK 6.266 str. numato savininko arba valdytojo atsakomybę už jų pastatų, statinių ir kt. konstrukcijų sugriuvimu ar kitaip padarytą žalą. Asmuo gali būti atleistas nuo civilinės atsakomybės tik tuo atveju, jeigu įrodo buvus *force majeure* arba esant nukentėjusiojo tyčiai ar dideliam neatsargumui. Kasacinės instancijos teismas jau minėtoje byloje *D. Pakšaitis v. UAB "Amžiaus pasaka"*¹¹⁸ nutarė panaikinti apeliacinės instancijos teismo nutartį ir perduoti bylą iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui, kadangi teismai nustatė, jog atsakovas UAB „Amžiaus pasaka“ nebuvo rūpestingas ir neužtikrino atsakovui priklausančio pastato patalpų saugaus eksploatavimo, to padariniu tapo ieškovo patirti sveikatos sužalojimai iškritus per antrojo pastato aukšto sienoje esančią angą, skirtą evakuacijai gaisro atveju. Tačiau pirmos ir apeliacinės instancijos teismai neįvertino to, kad atsakovui priklausantis pastatas Statybos priežiūros komisijos buvo pripažintas tinkamu saugiam naudojimui, taip pat buvo pripažinta techniškai tvarkinga ir saugi pastato priešgaisrinė įranga. Teismas konstatavo, kad esant tokiai faktinei padėčiai, jog atsakovas galėjo pastatą eksploatuoti saugiai pagal jo paskirtį ir be iš anksto numatytų naudojimosi apribojimų, teismai turėjo įvertinti, ar pastato lankytojams kėlė grėsmę atidaryta evakavimosi anga ir ar esamomis sąlygomis kiekvienam ieškovo vietoje pastate esančiam asmeniui iškiltų realus pavojus susižaloti. Manytina, kad pirmosios instancijos teismui nustačius, koks realiai pavojus galėjo kilti kitiems asmenims dėl neuždengtos angos, būtų galima objektyviau nustatyti paties ieškovo kaltę šioje situacijoje. Taip pat tikslinga išsiaiškinti Statybos priežiūros komisijos akto, kuriuo pastatas buvo pripažintas tinkamu saugiam naudojimui pagrįstumą ir tam tikras aplinkybes. Pvz., galbūt šio akto sudarymo metu priešgaisrinė anga buvo uždengta, todėl pastatas buvo pripažintas tinkamu naudoti.

Byloje *A. Sakalauskiene v. Tauragės rajono savivaldybės administracija*¹¹⁹ buvo nagrinėjama, kas yra statinio (šulinio) savininkas ir valdytojas. Tai buvo svarbu tam, kad išaiškinti, kas turi atlyginti į šulinio įkritusio asmens neturtinę žalą. Pirmosios instancijos teismas nusprendė, kad šulinys priklauso gyvenamojo namo drenažo sistemai ir yra šio namo priklausinys, todėl namo valdytojas yra ir šulinio valdytojas.

Apeliacinės ir kasacinės instancijos teismai konstatavo, kad šulinio valdytojas yra savivaldybė, nes melioracijos įrenginių eksploatavimas pagal Lietuvos Respublikos vietos

---

¹¹⁸ LAT CBS 2004 m. rugsėjo 29 d. nutartis c.b. *D. Pakšaitis v. UAB "Amžiaus pasaka"*, Nr. 3K-3-509/2004, kat. 39.6.2.12.

¹¹⁹ LAT CBS 2005 m. spalio 11 d. nutartis c.b. *A. Sakalauskiene v. Tauragės rajono savivaldybės administracija*, Nr. 3K-7-365/2005, kat. 44.5.2.8.

savivaldos įstatymo¹²⁰ 8 str. 27 p. yra valstybinė funkcija, o valstybė ją šiuo atveju perdavusi savivaldybei. Savivaldybė taip pat gali perduoti šią funkciją kitam asmeniui, bet nagrinėjamoje byloje to nebuvo nustatyta. Šulinys nebuvo pripažintas gyvenamojo namo priklausiniu, kadangi jis skirtas pagerinti žemės sklypo būklę, tarnauja ne vien tik šio namo gyventojams, bet viso miesto reikmėms. Pagerinta (nusausinta) žemė reikalinga ne tik gyvenamajam namui, bet ir bendrojo naudojimo keliams ar statiniams (šaligatviams, aikštelėms, privažiavimo keliams, sienelėms, terasoms ir kt.) išdėstyti ar bendrojo naudojimo miesto plotams (vejoms, gėlynams ir kt.) įrengti. Šie objektai yra miesto dalis ir tarnauja ne tik namo gyventojams, todėl šulinio valdytoju buvo pripažinta savivaldybė ir iš jos priteista neturtinė žala už sužalotą sveikatą.

---

¹²⁰ Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2000, Nr. 91-2832).

Išvados

1. Susiformavusi teismų praktika aiškinant 1964 m. CK nuostatas, susijusias su civiline atsakomybe, už žalą, padarytą asmens sveikatai, buvo perkelta į naująjį CK. Dabartiniame CK suformuotos civilinės atsakomybės taisyklės nagrinėtu aspektu didele dalimi yra teismų praktikos darbo vaisus.

2. Teismų praktika nėra pakankamai lanksti pozityvių nuostolių priteisimo atžvilgiu, o neturtinės žalos institutas yra pernelyg liberaliai reglamentuotas ir taikomas praktikoje. Negatyvių nuostolių priteisimas ieškovui, dar nepatyrus išlaidų, teismų galėtų būti priteisiamas išskirtiniais atvejais, pavyzdžiui, jei ieškovas tokių išlaidų negali sau leisti dėl blogos turtinės padėties. Neturtinės žalos nustatymo taisyklės, reglamentuotos CK, kol šis institutas mūsų teisėje yra pakankamai naujas, yra pernelyg liberalios. Skirtingų instancijų teismai, sprenddami pagal savo vidinį įsitikinimą, ypač dažnai ir labai žymiai keičia priteistinos neturtinės žalos dydį. Matyt, būtų tikslinga, kad LAT Senatas nauju apibendrinimu įvestų daugiau drausmės, detaliau išaiškindamas neturtinės žalos nustatymo kriterijus, nes sveikata yra pernelyg didelė vertybė, kad neturtinės žalos atlyginimas už sužalojimą taip žymiai priklausytų nuo bylos šalių ir advokatų argumentacijos bei teisėjų vidinio įsitikinimo.

3. Teismai, sprenddami bylas, ne visuomet remiasi LAT formuojama vieninga teismų praktika sveikatos sužalojimo bylose. Reikėtų ieškoti priežasčių kodėl santykinai mažoje valstybėje teismai ne visuomet taiko precedentus.

4. Sveikatos sužalojimas pakankamai dažnai užtraukia ne tik civilinę, bet ir baudžiamąją (administracinę) atsakomybę. Civilinės atsakomybės klausimus sprendžiantys teismai yra saistomi baudžiamosiose bylose nustatytų aplinkybių, bet ne visuomet yra teisingai įgyvendinamas teisminės valdžios principas.

5. Sužalojus asmenį, dažnokai nukenčia ir jį supančių artimų žmonių dvasinę sveikata. Reikėtų, kad LAT savo praktikoje detaliau atskleistų, kokie asmenys, kurių sveikata nebuvo sužalota tiesiogiai, bet išgyvendami dėl kito žmogaus, visgi patiria neturtinę žalą, gali gauti neturtinės žalos atlyginimą.

6. Teismai, sprenddami žalos dėl sužalotos sveikatos atlyginimo klausimus, nereglamentuotus nacionalinėje teisėje, turėtų labiau remtis tarptautinės ir ES teisės šaltiniais ir netgi Europos deliktų teisės principais, kadangi globalizacijos procesas veikia ir

nacionalinę teisę, o ateityje ši įtaka turbūt dar stiprės, matyt bus priimtas ir vieningas Europos Civilinis kodeksas.

Santrauka

Šiame darbe aprašomas ir analizuojamas civilinės atsakomybės taikymas už padarytą asmens sveikatai žalą Lietuvos teismų praktikoje. Problema nagrinėjama įvairiais aspektais. Darbo pirmojoje dalyje aiškinamasi, ar galima sutartinė atsakomybė už žalą, padarytą asmens sveikatai. Autoriaus nuomone, visuomet atsakomybė už sutrikdytą asmens sveikatą turėtų būti deliktinė. Taip pat aiškinamasi, koks yra civilinės atsakomybės vaidmuo žalos kompensavimo sistemų visumoje, svarstoma kuomet civilinė atsakomybė, o kuomet kitos sistemos gali efektyviau pasitarnauti sužalotam asmeniui.

Darbo antrojoje dalyje tiriama, kaip LAT ir kiti teismai aiškina įstatymuose įtvirtintas civilinės atsakomybės už sveikatos sužalojimą sąlygas bei lyginama teismų pozicija su doktrina, taip pat analizuojamos svarbesnės nagrinėjamai temai bylos ir pateikiamas asmeninis autoriaus požiūris teismų pozicijų ir mokslininkų nuomonių atžvilgiu. Pagrindinė civilinės atsakomybės funkcija yra kompensacinė: asmuo, atsakingas už žalos padarymą, privalo ją atlyginti taip, kad nukentėjusysis atsidurtų padėtyje, kurioje jis buvo iki žalos padarymo (lot. *restitutio in integrum*). Žinoma, *restitutio in integrum* sveikatos sužalojimo atveju kai kuriais atvejais nebus įmanoma dėl objektyvių aplinkybių: sužalotą sveikatą ne visuomet įmanoma atstatyti iki prieš sužalojimą buvusio lygio. Didelis dėmesys skiriamas neturtinės žalos problemai, nes tai pakankamai naujas dalykas Lietuvos teisėje ir tikėtina, kad, laikui bėgant, neturtinės žalos priteisimo atvejų už sužalotą sveikatą daugės, o priteisiamos sumos didės.

Trečiojoje magistro darbo dalyje gilinamasi į specialiuosius civilinės atsakomybės atvejus – profesinę atsakomybę ir atsakomybę be kaltės. Autoriaus nuomone, svarbiausi šių problemų aspektai yra gydytojų profesinė atsakomybė ir didesnio pavojaus šaltinių valdytojų atsakomybė, nes būtent šie subjektai dažnai sužaloja asmens sveikatą ir šių atvejų taikymas nagrinėjamu aspektu yra pakankamai dažnas teismų praktikoje.

Summary

This paper describes and analysis application of civil liability for the personal injuries suffered in case - aw of the Republic of Lithuania. The issue is considered in different aspects. The first section of the paper investigates the possibility of contractual liability for personal injuries. The author believes the liability for damaged personal health should be of tortious character. Investigation is also carried out as to the role of civil liability in the complex of damage compensation systems, and it is contemplated on the most effective manner to use in case of personal injury, whether civil liability or other systems.

The second section of the paper investigates the way the Supreme Court of Lithuania and other courts construe the conditions specified by laws regarding civil liability for personal injury, position taken by court is further compared to the doctrine, and most relevant cases to the topic in question are analysed, followed by personal position taken by the author on that taken by courts and the *opinio juris*. The key function of civil liability is to compensate, meaning, that individual liable for damage, shall be obliged to compensate the same so that the injured party take the position he / she enjoyed prior to the damage incurred (Latin, *restitutio in integrum*). No doubt, *restitutio in integrum* will, in certain cases of personal injury, be impossible due to objective circumstances, as it is not always possible to restore the damaged health to the level prior to personal injury. Considerable attention is given to the issue of compensation of non - pecuniary damage, as it still is a comparatively new matter in Lithuanian legal system, though it is likely that on the long run, the number of cases where non - pecuniary damage is awarded will increase, and so will the amounts awarded.

The third section of the master's paper is dedicated to special instances in civil laws, i.e. professional liability and liability without fault. The author believes the key aspects of these issues include doctors' professional liability and that of owners of increased risk source, as these are just the subjects who are mostly liable for personal injury and the application of the cases in aspect in question comes rather often in the case - law.

Literatūros sąrašas

1. Teisės norminiai aktai:

- 1.1. Lietuvos Respublikos Konstitucija (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 1992, Nr. 31-953);
- 1.2. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija (Valstybės žinios, 1995, Nr. 40-987);
- 1.3. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2000 m. Nr. 74);
- 1.4. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2002 m. Nr. 36-1340);
- 1.5. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2000, Nr.89-2741);
- 1.6. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2002, 37-1341);
- 1.7. Lietuvos Respublikos smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo įstatymas (Valstybės žinios, 2005, Nr. 85-3140);
- 1.8. Lietuvos Respublikos pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymas (Valstybės žinios, 2004, Nr. 115-4284);
- 1.9. Lietuvos Respublikos nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2003, Nr. 114-5114);
- 1.10. Lietuvos Respublikos teismų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2002, Nr. 17-649);
- 1.11. Lietuvos Respublikos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2001, Nr. 56-1977);
- 1.12. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2000, Nr. 91-2832);
- 1.13. Lietuvos Respublikos sveikatos sistemos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 1998, Nr. 112-3099);

- 1.14. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 1998 Nr.49-1325);
- 1.15. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas dėl Lietuvos Respublikos prisijungimo prie Europos Tarybos statuto (Valstybės žinios, 1993, Nr. 15-377);
- 1.16. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl asmenų draudimo valstybės lėšomis ir kompensacijų mokėjimo juos sužeidus ar jiems žuvus ryšium su tarnyba sąlygų (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 1992, Nr. 530);
- 1.17. 1975 m. kovo 15 d. Europos Tarybos Komiteto rezoliucija Nr. (75)7.

2. Specialioji literatūra:

2. 1. *Law and commercial dictionary in five languages*. Vol.1. West Group, 1985;
2. 2. MATVEJEV, G. K. *Osnovaniya graždansko- pravovoj otvetstvennosti*. Maskva, 1970;
2. 3. MIKELĖNAS, V. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995;
2. 4. MIKELĖNAS, V. et al. *Šiuolaikinės civilinės teisės raidos tendencijos ir perspektyvos*. Vilnius: Justitia, 2007;
2. 5. MIKELĖNAS, V. *Civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Pirmasis tomas*. Vilnius: Justitia, 2003;
2. 6. MIZARAS, V. *Deliktų teisė. Paskaitų skaidrės*. Vilniaus Universitetas Teisės fakultetas, Civilinės teisės ir civilinio proceso katedra, 2007;
2. 7. *Principles of European tort law: Text and Commentary* (Paperback). Springer, 2005.

3. Teismų sprendimai:

- 3.1. LAT CBS 2007 m. balandžio 18 d. nutartis c.b. A. L. v. *Lietuvos ir Kanados UAB „Pajūrio mediena“*, Nr. 3K-3-157/2007, kat. 16.2.4; 44.2.4.2;
- 3.2. LAT CBS 2007 m. vasario 19 d. nutartis c.b. M. B., O. D. B. v. N. J., J. P., Nr. 3K-3-51/2007, kat. 114.9.3.2;
- 3.3. LAT CBS 2007 m. vasario 6 d. nutartis c. b. I. L. v. UAB „Vilniaus autobusai“, Nr. Nr.3K-3-38/2007, kat. 44.5.2.16;
- 3.4. LAT CBS 2006 m. spalio 30 d. nutartis c.b. Z. J. v. J. B., UAB „Rejona“, Nr. 3K-3-540/2006, kat. 16.2.4;

- 3.5. LAT CBS 2006 m. rugsėjo 6 d. nutartis c.b. *D. A. v. Vilniaus universiteto Onkologijos institutas*, Nr. 3K-3-452/2006, kat. 44.5.2.15; 114.9.6.1; 114.11;
- 3.6. LAT CBS 2006 m. rugsėjo 6 d. nutartis c.b. *A. Ž. v. UAB „Ranga IV“*, Nr. 3K-3-450/2006, kat. 44.2.4.2; 44.5.2.16;
- 3.7. LAT CBS 2006 m. birželio 12 d. nutartis c.b. *P. D. v. R. V., A. V., T. V., T. V., M. G., I. V., A. V.* Nr. 3K-3-394/2006 kat. 44.2.4.2; 44.5.2.12; 44.5.2.16;
- 3.8. LAT CBS 2006 m. sausio 4 d. nutartis c.b. *V. R. v. F. A. K.*, Nr. 3K-3-9/2006, kat. 44.2.4.2;
- 3.9. LAT CBS 2005 m. lapkričio 21 d. nutartis c. b. *S.Bartoševičius v. UAB „Šalmesta“*, Nr. 3K-3-598/2005, kat 44.5.2.16;
- 3.10. LAT CBS 2005 m. lapkričio 9 d. nutartis c. b. *R. Berželionytė v. VŠĮ „Vilniaus universiteto ligoninės Santariškių klinika“*, Nr. 3K-3-566/2005, kat. 44.5.2.15;
- 3.11. LAT CBS 2005 m. spalio 19 d. nutartis c. b. *V.Pečiulis v. AB „Durpeta“*, Nr. 3K-3-458, kat. 44.5.1;
- 3.12. LAT CBS 2005 m. spalio 11 d. nutartis c.b. *A. Sakalauskienė v. Tauragės rajono savivaldybės administracija*, Nr. 3K-7-365/2005, kat. 44.5.2.8;
- 3.13. LAT CBS 2005 m. balandžio 25 d. nutartis c. b. *A.Daukantas v. VŠĮ Kauno 2-oji klinikinė ligoninė*, Nr. 3K-3-222/2005, kat. 44.2.4.2; 44.5.2.15;
- 3.14. LAT CBS 2005 m. balandžio 18 d. nutartis c.b. *J.Zdanys v. VŠĮ "Marijampolės ligoninė"*, Nr. 3k-7-255/2005, kat. 39.6.2.12;
- 3.15. LAT CBS 2004 m. rugsėjo 29 d.nutartis c.b. *D.Pakšaitis v. UAB "Amžiaus pasaka"*, Nr. 3K-3-509/2004, kat. 39.6.2.12;
- 3.16. LAT CBS 2004 m. birželio 7 d. nutartis c.b. *Algirdas Savickas v. AB " Panevėžio statybos trestas"*, Nr. 3K-3-358/2004, kat.39.6.2.12;
- 3.17. LAT CBS 2004 m. sausio 13 d. nutartis c. b. *E. Ivaškevičius v. Kauno centro poliklinika*, Nr. 3K-7-24/2004, kat. 49.2; 19.3;
- 3.18. LAT CBS 2004 m. sausio 12 d. nutartis c.b. *G.Blažiūnas v. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija*, Nr. 3K-3-31/2004, kat. 39.6.2.12;
- 3.19. LAT CBS 2003 m. lapkričio 26 d. nutartis c.b. *V. Svergun v. J. Strelalov*, Nr. 3K-3-1129/2003, kat. 39.6.2.5;
- 3.20. LAT CBS 2003 m. rugsėjo 15 d. nutartis c.b. *Ž.Senūta v. Lietuvos Respublikos VRM tarnybos 2-asis pulkas*, Nr. 3K-3-792/2003, kat. 39.6.2.12;

- 3.21. LAT CBS 2003 m. birželio 23 d. nutartis c.b. *UAB "Aterna" v. UAB "Transekspedicija"*, Nr. 3K-3-744/2003, kat. 39.6.2.2.; 39.2.3;
- 3.22. LAT CBS 2003 m. kovo 31 d. nutartis c.b. *D. Aničienė v. Valstybinė mokslo įstaiga Lietuvos onkologijos centras*, Nr. 3K-3-438/2003, kat. 39.6.2.12; 94.3;
- 3.23. LAT CBS 2003 m. kovo 26 d. nutartis c.b. *N.Žungailienė v. Specialios paskirties UAB "Vilniaus troleibusai"*, Nr. 3K-3-371/2003, kat. 39.2.4.; 39.6.2.2.;39.6.2.12;
- 3.24. LAT CBS 2002 m. gruodžio 30 d. nutartis c. b. *E.Lukoševičius v. VĮ "Visagino pirminės sveikatos priežiūros centras"*, Nr. 3K-3-1108/2002, kat 39.6.2.12;
- 3.25. LAT CBS 2001 m. lapkričio 15 d. nutartis c.b. *N.Kutyriova v. D.Potašov*, Nr. 3K-7-874/2001, kat. 15.2.2.3;
- 3.26. LAT CBS 2001 m. lapkričio 14 d. nutartis c.b. *L.M.Sandienė v. Kauno Raudonojo Kryžiaus ligoninė*, Nr. 3K-3-1140/2001, kat. 39.6.2.12;
- 3.27. LAT CBS 2001 m. kovo 27 d. nutartis c.b. *J.Ragelis v. Lietuvos Respublikos Teisingumo ministerija*, Nr. 3K-3-155/2001, kat. 39.6.2.3;
- 3.28. LAT CBS 2001 m. vasario 28 d. nutartis c.b. *E. Kantauskas v. V. Vilkas, D.Dokšas*, Nr. 3K-3-221/2001, kat. 39.3; 39.6.2.2; 94.3;
- 3.29. LAT CBS 2000 m. lapkričio 22 d. nutartis c.b. *D.Milieška v. UAB "Cherba"*, Nr. 3K-3-1237/2000, kat. 7;
- 3.30. LAT CBS 2000 m. gegužės 29 d. nutartis c. b. *S.Bartoševičius v. UAB „Šalmesta“*, Nr. 3K-3-626/2000, kat. 3;
- 3.31. LAT CBS 2000 m. kovo 9 d. nutartis c.b. *M.Kaminskis v. N. Arlauskienė, S.Arlauskas*, Nr. 3K-7-233 /2000, kat. 7;
- 3.32. 2000 m. birželio 16 d. LAT Senato apžvalga dėl teismų praktikos taikant įstatymus dėl atlyginimo turtinės žalos, padarytos eismo įvykio metu, apibendrinimo;
- 3.33. 1996 m. gruodžio 30 d. LAT Senato apžvalga dėl įstatymų taikymo teismų praktikoje, nagrinėjant civilines bylas dėl atlyginimo žalos, padarytos sužalojus asmenį, kitaip pakenkus jo sveikatai arba atėmus gyvybę.